



KS. JAN DYDUCH

UDZIAŁ ŚWIECKICH W POTRÓJNEJ MISJI CHRYSYTA W ŚWIETLE POWSZECHNEGO PRAWODAWSTWA SOBOROWEGO

Wśród wielu ważnych spraw, jakimi miał się zająć Sobór Watykański II, była pozycja świeckich w Kościele. Teologiczna nauka soborowa o laickości dowartościowuje świeckich. Czyni to między innymi przez wyłożenie prawdy o ich udziale w potrójnej misji Chrystusa i Kościoła: proroczej, uświęcania i pasterzowania. Zagadnienie to zostało zasygnalizowane już w postulatach zgłoszonych na Sobór, a później znalazło się na warsztacie prac komisji przygotowujących Sobór, a następnie w dyskusji soborowej, której uwieńczeniem są dokumenty soborowe. Ogólne zaś zasady, dotyczące udziału świeckich w potrójnej misji Chrystusa, podane w dokumentach soborowych, zostały skonkretyzowane w normach prawnych opublikowanych w prawodawstwie posoborowym.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie, jak kształtowała się problematyka prawna związana z udziałem świeckich w potrójnej misji Chrystusa, od chwili zgłoszenia postulatów w okresie przedsoborowym aż do opublikowania norm ustawodawstwa posoborowego. Powyższa problematyka nie została uwzględniona wystarczająco wśród bogatej literatury na temat uczestnictwa świeckich w potrójnej misji, która ma głównie wydźwięk teologiczny.

1. OGÓLNE UWAGI O KAPŁAŃSTWIE WSPÓLNYM

Sobór Watykański II głosząc naukę o świeckich przypomniał i rozwinął prawdę o kapłaństwie wiernych, która była bardzo żywa w pierwotnym Kościele. Św. Piotr Apostoł zwracając się do wszystkich wierzących gmin chrześcijańskich w Azji Mniejszej nauczał: „Wy zaś jesteście wybranym plemieniem, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem Bogu na własność przeznaczonym, abyście ogłaszali dzieła potęgi Tego, który was wezwał z ciemności do przedziwnego swojego światła”

(1 P 2, 9). Nieco wcześniej Apostoł określa istotę kapłaństwa wiernych: „Wy również, niby żywe kamienie, jesteście budowani jako duchowa świątynia, by stanowić święte kapłaństwo dla składania duchowych ofiar, przyjemnych Bogu przez Jezusa Chrystusa” (1 P 2, 5). Ta wspaniała prawda o kapłaństwie wiernych, tak bardzo ważna dla świeckich, nie została zaakcentowana wystarczająco ani w teologii pierwszych dziesięcioleci obecnej epoki, ani w Kodeksie Prawa Kanonicznego.

Chcąc podać pełną naukę teologiczną o świeckich zaistniała potrzeba przywrócenia należnego miejsca biblijnej prawdzie o kapłaństwie wiernych. Dokonał tego ostatecznie Sobór Watykański II, a przedtem problem ten był poruszany w postulatach zgłoszonych przed jego rozpoczęciem.

Prace przygotowawcze do Soboru Watykańskiego II

Zgłaszając sprawy, którymi winien się zająć Sobór, postulowano, aby zdefiniować podstawowe prawdy o kapłaństwie wiernych. Kapłaństwo to jest nazwane prawdziwym „*de vero sacerdotio*” oraz powszechnym „*de universali sacerdotio*”¹.

Kapłaństwo wiernych należy odróżnić od kapłaństwa służebnego². Kapłaństwo wiernych jest uczestnictwem w kapłaństwie Chrystusa, podobnie jak i kapłaństwo służebne. Różnica polega na tym, że uczestnictwo świeckich jest niższego stopnia „*participatio minori gradu*”. Duchowni naznaczeni kapłaństwem służebnym nadal partycypują w kapłaństwie wiernych. Chociaż kapłaństwo świeckich jest różne zarówno od doskonałego i własnego kapłaństwa Chrystusa, jak i od kapłaństwa służebnego, to jednak jest kapłaństwem rzeczywistym „*sacerdotium reale*”. W konkretnej realizacji kapłaństwa świeckich trzeba wyróżnić dwa aspekty: bierny i czynny³. Uczestnictwo świeckich w kapłaństwie następuje na skutek włączenia w Chrystusa poprzez sakrament chrztu i bierzmowania⁴.

Świeccy realizują swoje kapłaństwo poprzez udział w potrójnej misji Chrystusa: nauczycielsko-proroczej, kapłańsko-uświęcającej, królewsko-pasterskiej. Sobór winien określić właściwy świeckim udział w potrój-

* W przypisach zastosowano następujące skróty tytułów wydawnictw źródłowych:

AAS — *Acta Apostolicae Sedis*.

Acta Synodalia — *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Typis Polyglottis Vaticanis 1970—1980.

Antepreparatoria — *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando. Series I (antepreparatoria)*, Typis Polyglottis Vaticanis 1960—1961.

Praepreparatoria — *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando. Series II (praepreparatoria)*, Typis Polyglottis Vaticanis 1964—1969.

Schemata — *Schemata constitutionum et decretorum, de quibus disceptabitur in Concilii sessionibus*, Typis Polyglottis Vaticanis 1962—1963.

¹ *Antepreparatoria*, t. II cz. 1 s. 598.

² Tamże, s. 299.

³ *Antepreparatoria*, t. III s. 164—165.

⁴ Tamże, s. 170.

nym posłannictwie Chrystusa i Kościoła. Dzięki sakramentom chrztu i bierzmowania świeccy mają prawo i obowiązek spełniania zadań wypływających z uczestnictwa w potrójnej misji Chrystusa⁵.

Problematyka kapłaństwa wiernych widnieje także w pracach komisji przygotowujących schematy dokumentów soborowych. W schemacie o Kościele przygotowanym przez Komisję Teologiczną w rozdziale VI „De laicis” znajduje się punkt noszący tytuł „De sacerdotio universali et de sacerdotio ministeriali”. Punkt ten nawiązuje do starotestamentowej nauki o kapłaństwie Ludu Bożego, następnie podaje prawdy o kapłaństwie odrodzonego przez chrzest i namaszczenie Duchem Świętym nowego Ludu Bożego, zawarte w Nowym Testamencie. Kapłaństwo Nowego Testamentu nie ogranicza się tylko do kapłaństwa powszechnego, ale istnieje prawdziwy sakrament święceń, który posiadają sprawujący kapłaństwo hierarchiczne⁶.

Następnie ukazano wzajemne relacje między kapłaństwem powszechnym a kapłaństwem służebnym. Jedno drugiego nie wyklucza, lecz wprost przeciwnie, kapłaństwo powszechne potrzebuje kapłaństwa służebnego i nawzajem. Ta zgodność kapłaństwa powszechnego i służebnego wypływa stąd, że ich źródłem jest najwyższy Kapłan — Jezus Chrystus. Różnią się jednak między sobą, nie tylko stopniem, ale i istotą⁷. Świeccy uczestniczą na swój sposób w misji kapłańskiej, proroczej i królewskiej Chrystusa wypełniając powierzone im zadania i obowiązki⁸.

O kapłaństwie wiernych mówił także schemat o apostołstwie świeckich, przygotowany przez Komisję d/s Apostołstwa Świeckich. Właściwie powtarzano myśli zawarte w wyżej omówionym punkcie schematu o Kościele, uzupełniając je tylko stwierdzeniem, że uczestnicy kapłaństwa wiernych są zobowiązani naśladować Chrystusa oraz czynnie realizować swoje kapłaństwo⁹. Podanie prawdy o kapłaństwie wiernych budziło zastrzeżenia wśród członków Papieskiej Centralnej Komisji Przygotowawczej, którzy uważali, że tak przedstawiona doktryna zostanie błędnie rozumiana. Dlatego należałoby podać obszernie wyjaśnienia, albo w ogóle pominąć tekst o kapłaństwie wiernych. Były także głosy domagające się mocniejszego podkreślenia kapłaństwa świeckich. Zakwestionowano twierdzenie, że kapłaństwo prezbiterów i kapłaństwo świeckich różnią się istotowo, sugerując, że jedno i drugie jest uczestnictwem w kapłaństwie Chrystusa, a przyjęcie święceń kapłańskich sprawia jedynie wzrost nasyconia uczestnictwa¹⁰.

⁵ Por. *Antepreparatoria*, t. II cz. 1 s. 299, 304, 584; t. III s. 164—166.

⁶ *Praepreparatoria*, t. II cz. 3 s. 1087.

⁷ Tamże, s. 1088.

⁸ Tamże, s. 1088.

⁹ Por. *Praepreparatoria*, t. II cz. 4 s. 473.

¹⁰ *Praepreparatoria*, t. II cz. 3 s. 1096—1097, 1103.

Ostateczna, przedsoborowa wersja schematu konstytucji o Kościele zawiera punkt „De sacerdotio universali et de sacerdotio ministeriali”. Jego treść została zmieniona w porównaniu z poprzednią, mianowicie kapłanami we właściwym znaczeniu nazywa się tylko tych, którzy naznaczeni są sakramentem święceń¹¹. Powyższa zmiana zaciemniała poprzednią propozycję, stworzyła bowiem następującą wątpliwość: jeśli kapłaństwo służebne jest kapłaństwem we właściwym znaczeniu, to czym zatem jest kapłaństwo wiernych. Na to schemat nie dawał odpowiedzi.

Stwierdzenie przyznające tylko kapłaństwu służebnemu właściwe kapłaństwo pozostaje w sprzeczności z treścią punktu pt. „Sacerdotium universale fidelium” znajdującego się w schemacie konstytucji o apostołstwie świeckich z roku 1963. W punkcie tym podkreślono, że zarówno kapłaństwo służebne, jak i kapłaństwo wiernych jest realnym uczestnictwem w jednym i najwyższym kapłaństwie Chrystusa, chociaż jedno od drugiego różni się istotowo¹².

Podstawą kapłaństwa wiernych jest odrodzenie i namaszczenie Duchem Świętym, dokonujące się przez przyjęcie sakramentu chrztu i bierzmowania¹³. Nie podano jednak w schemacie, jaką rolę winien odgrywać w kapłaństwie sakrament bierzmowania¹⁴, a przecież pozycja teologiczna w Ludzie Bożym, bierzmowanego jest inna niż ochrzczonego, ale nie bierzmowanego¹⁵. Problematyka kapłaństwa wiernych wymagała dalszego wyjaśnienia, którego dokonano podczas dyskusji soborowej.

Dyskusja i dokumenty soborowe

Schemat konstytucji dogmatycznej o Kościele, przedstawiony w dniu 1 grudnia 1962 roku na 31 Kongregacji Generalnej, jest identyczny z tym, który został przygotowany przez komisję przedsoborową¹⁶. W swej początkowej fazie (1962 r.) dyskusja zwróciła uwagę na potrzebę gruntownego przedstawienia prawdy o kapłaństwie wiernych, zwłaszcza uczestnictwa w nim świeckich, którzy na skutek chrztu i bierzmowania, uczestniczą we właściwy sobie sposób w funkcji kapłańskiej, proroczej i pasterskiej Chrystusa. Świeccy są odpowiedzialni za realizowanie zadań wy-

¹¹ *Schemata*, series secunda, s. 36—37.

¹² „Universale omnium fidelium sacerdotium, qui Baptismate et Confirmatione Christo configurantur, non confundendum est cum ministeriali quod, ut eius speciales tamquam Capitis Ecclesiae significarentur et continuarentur potestates, Christus Episcopis, presbyteris, diaconis comitti voluit; utrumque tamen est unius eiusdem Christi sacerdotii realis participatio quamvis ab invicem essentialiter different” (*Schemata*, series quarta, s. 51—52).

¹³ Por. E. Weron, *Laikat i apostołstwo*, Paryż 1973, s. 25.

¹⁴ Por.: E. Sztáfrowski, *Kapłaństwo wspólne*, „Prawo Kanoniczne” 13 (1970) nr 1—2 s. 167.

¹⁵ Por.: R. Sobański, *Sakramentalne podstawy pozycji prawnej wiernych w Kościele*, „Prawo Kanoniczne” 13 (1970) nr 1—2 s. 151.

¹⁶ Acta Synodalia, t. I cz. 4 s. 12—91.

nikających z udziału w kapłaństwie powszechnym. Należy nie tylko wskazywać na różnicę z kapłaństwem służebnym, ale pozytywnie opisać kapłaństwo wiernych¹⁷.

Zmieniony schemat konstytucji dogmatycznej o Kościele zaprezentowany Ojcom Soboru w czasie 37 Kongregacji Generalnej (30 września 1963 roku) w rozdziale III: „De Populo Dei et speciatim de laicis”, posiada punkt „De sacerdotio universali necnon de sensu fidei et de charismatibus Christifidelium”. Jego treść znacznie różni się od punktu o kapłaństwie wiernych z poprzedniego schematu. Mianowicie pominięto naukę o kapłaństwie służebnym, czyli hierarchicznym, zaznaczając że podobnie, jak kapłaństwo wiernych, wywodzi się ono z kapłaństwa Jezusa Chrystusa i różni się od niego nie tylko stopniem, ale istotowo. Pominięto także wzmiankę, jakoby tylko kapłaństwo służebne było właściwym kapłaństwem. Natomiast podkreślono, że kapłaństwo wiernych opiera się na sakramentach i poprzez nie się aktualizuje. Świeccy realizują kapłaństwo powszechne uczestnicząc w pewien sposób (*quodammodo participantes*) w misji kapłańskiej, proroczej i pasterskiej Chrystusa. Następnie podano, w sposób zwięzły, jak świeccy mają wypełniać poszczególne funkcje¹⁸.

Ta wersja schematu nie zadowoliła Ojców Soboru, a nawet były głosy (oczywiście nieliczne) domagające się przywrócenia tekstu, dotyczącego kapłaństwa powszechnego, zawartego w poprzednim schemacie¹⁹. Zdecydowana jednak większość Ojców była zdania, że nowy tekst jest lepszy, domagając się jedynie wprowadzenia w nim niektórych zmian i pewnych wyjaśnień. Mianowicie uznano, że stwierdzenie mówiące o istotnej różnicy między kapłaństwem wiernych a kapłaństwem służebnym jest niewystarczające, trzeba wskazać, jakie elementy są dla obu wspólne, a czym się różnią. Zasugerowano, że wspólne dla obu jest to, że zarówno naznaczeni kapłaństwem służebnym, jak i członkowie kapłaństwa powszechnego są uświęceni przez Ducha Świętego i obdarzeni prawdziwą godnością kapłańską, dzięki której mogą składać modlitwy i ofiary za zbawienie świata. Natomiast różnica tkwi w tym, że kapłaństwo służebne jest wyposażone w specjalną konsekrację i delegację kościelną ustanowioną dla reprezentowania Kościoła u Ojca i Jezusa Chrystusa. Tej funkcji reprezentatywnej nie posiadają członkowie kapłaństwa powszechnego²⁰. Proponowano także, aby kapłaństwo służebne określić jako sakramentalne (*sacerdotium sacramentale*), a kapłaństwo wiernych jako duchowe (*sacerdotium spirituale*). Jedno i drugie jest prawdziwym kapłań-

¹⁷ Tamże, s. 548—549, 568, 477.

¹⁸ *Acta Synodalia*, t. II cz. 1 s. 258—260.

¹⁹ Tamże, s. 331.

²⁰ *Acta Synodalia*, t. II cz. 3 s. 92—93.

stwem, gdyż mają to samo źródło — Chrystusa i ten sam cel, mianowicie pośrednictwo między Bogiem a ludźmi i uświęcenie dusz. Ten sam cel jest inaczej realizowany; w kapłaństwie służebnym przez zewnętrzne znaki rytualne, w kapłaństwie wiernych przez środki duchowe, ofiarę wewnętrzną. Różnica realna, czyli ontologiczna między kapłaństwem wiernych a kapłaństwem służebnym zasadza się na charakterze sakramentalnym. Wszyscy wierni otrzymują charakter sakramentalny poprzez chrzest i bierzmowanie, natomiast członkowie kapłaństwa służebnego otrzymują jeszcze dodatkowo charakter związany z przyjęciem sakramentu kapłaństwa²¹.

W dyskusji soborowej zakwestionowano także termin „sacerdotium universale”, który mylnie sugeruje, jakoby kapłaństwo wiernych było udziałem wszystkich albo dawało wszelkie uprawnienia. Zasugerowano natomiast użycie terminu „sacerdotium commune”. Termin ten lepiej wyraża koncepcję wspólnoty, którą stanowi tylko lud wierny, jak również dokładniej zaznacza, że naznaczeni kapłaństwem służebnym, nadal pozostają uczestnikami kapłaństwa wiernych. Natomiast termin „sacerdotium inchoativum” należy odrzucić jako nic nie wyjaśniający²².

Nie ulega wątpliwości, że powyższa dyskusja wyjaśniła wiele niejasności związanych z problematyką kapłaństwa wiernych. Zwłaszcza odnotować należy wprowadzenie nowej terminologii „sacerdotium commune” (kapłaństwo wspólne), która właściwie ustawia kapłaństwo wiernych do kapłaństwa służebnego²³. Rezultatem dyskusji był zmieniony schemat konstytucji o Kościele zaprezentowany podczas 80 Kongregacji Generalnej w dniu 15 września 1964 roku. Schemat ten zawiera w rozdziale II pt. „De Populo Dei” punkt „De sacerdotio communi”, przedstawiający naukę o kapłaństwie wiernych. Kapłaństwo wiernych ustanowił Chrystus, który udziela go tym wszystkim, którzy przez chrzest zostali odrodzeni i namaszczeni Duchem Świętym. Kapłaństwo wiernych jest święte i upoważnia do składania ofiar duchowych oraz do składania samego siebie na ofiarę świętą i miłą Bogu. Kapłaństwo wspólne wiernych i kapłaństwo służebne, czyli hierarchiczne są sobie wzajemnie przyporządkowane, chociaż różnią się nie tylko stopniem, ale istotą. To przyporządkowanie ma uzasadnienie w tym, że jedno i drugie kapłaństwo uczestniczy w sobie właściwy sposób w jednym kapłaństwie Chrystusa. Wzajemne przyporządkowanie polega na tym, że kapłan urzędowy dzięki władzy świętej, w którą jest wyposażony, kieruje ludem kapłańskim, sprawuje Ofiarę Eucharystyczną i ofiaruje ją Bogu w imieniu tego ludu, który mocą swe-

²¹ Tamże, s. 152—154.

²² Tamże, s. 493.

²³ Por.: *Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil*, cz. I s. 181; E. Sztáfrowski, *Kapłaństwo wspólne*, s. 168.

go królewskiego kapłaństwa współuczestniczy w Ofierze Eucharystycznej²⁴.

Wypada zauważyć, że powyższy tekst schematu trafniej ujmuje naukę o kapłaństwie wspólnym wiernych, podając jego istotę, cel i funkcję. Określa wzajemne odniesienie kapłaństwa wspólnego do kapłaństwa służebnego poprzez użycie wyrażenia „wzajemnego przyporządkowania” (*ad invicem ordinantur*), oraz wyjaśnia, na czym owo przyporządkowanie polega. Pewnym brakiem było w dalszym ciągu pominięcie sakramentu bierzmowania, który przecież stanowi wraz z sakramentem chrztu podstawę kapłaństwa wiernych. Należało także zaznaczyć, że kapłaństwo wiernych jest darem, który nie tylko upoważnia do składania ofiar duchowych i dawania świadectwa, ale który także zobowiązuje. Nie stwierdzono także (co podkreślali Ojcowie w czasie dyskusji), że kapłaństwo wiernych jest kapłaństwem prawdziwym. W pierwotnym Kościele rozróżniano wprawdzie między tymi, którzy przyjęli święcenia, a resztą wiernych czyli świeccymi, ale im także przyznawano godność kapłańską zobowiązującą do świętego życia²⁵.

Na uwagę zasługuje także fakt, że w obecnym schemacie konstytucji dogmatycznej o Kościele punkt „De sacerdotio communi” jest umieszczony w rozdziale „De Populo Dei”, a więc prawda o kapłaństwie wspólnym wiernych odnosi się do całego Ludu Bożego; przede wszystkim jednak do świeckich, którzy przecież stanowią zdecydowaną większość tegoż ludu. W omawianym punkcie schematu nie ma wzmianki, że świeccy realizują kapłaństwo wspólne przez właściwe sobie uczestnictwo w potrójnej misji Chrystusa, jak to było w poprzednim schemacie. Natomiast o ich udziale w misji proroczej, kapłańskiej i królewskiej Chrystusa mówi czwarty rozdział schematu konstytucji o Kościele pt. „De laicis”²⁶.

Dalsza dyskusja soborowa szła po linii lepszego sprecyzowania różnicy między kapłaństwem służebnym a kapłaństwem wspólnym. Proponowano określić kapłaństwo wspólne jako kapłaństwo w znaczeniu przenośnym (*sacerdotium metaphoricum*). Propozycji tej jednak nie uwzględniono. Również nie uwzględniono proponowanego szerszego omówienia kapłaństwa służebnego. Natomiast celem odróżnienia kapłaństwa służebnego od kapłaństwa wspólnego, mówiąc o spełnianiu Ofiary Eucharystycznej przez posiadających kapłaństwo sakramentalne, dodano, że swoją czynność wykonują oni w zastępstwie Chrystusa „in persona Christi”. Uwzględniono także niektóre zmiany stylistyczne²⁷. Po wprowadzeniu wyżej wymienionych zmian tekst punktu „De sacerdotio communi” wszedł

²⁴ *Acta Synodalia*, t. III cz. 1 s. 182—183.

²⁵ Por.: P. G. Caron, *I poteri quiridici del laicato nella Chiesa Primitiva*, Milano 1975, s. 110.

²⁶ *Acta Synodalia*, t. III cz. 1 s. 272.

²⁷ *Acta Synodalia*, t. III cz. 6 s. 95—96.

do konstytucji dogmatycznej „Lumen gentium”, uchwalonej w dniu 21 listopada 1964 roku ²⁸.

Jak już wspomniano w schemacie o apostołstwie świeckich przygotowanym przed Soborem, znajdował się punkt „Sacerdotium universale fidelium”. Pominięto go w schemacie zatwierdzonym do dyskusji soborowej w dniu 22 kwietnia 1963 r. przez papieża Jana XXIII ²⁹. Zawarte w nim krótkie wzmianki o kapłaństwie wiernych nie wnoszą nowych treści. Podobnie sprawa przedstawia się z następnymi schematami dekretu o apostołstwie świeckich. Kolejno poprawiane schematy o apostołstwie świeckich, łącznie z dekretem soborowym powtarzają ogólne stwierdzenie, że świeccy we właściwy sobie sposób uczestniczą w potrójnej misji Chrystusa. Schematy te wymieniają też różne formy uczestnictwa świeckich w poszczególnych funkcjach Chrystusa, tj. proroczej, kapłańskiej i pasterskiej. Formy te zostaną omówione poniżej.

Dokumenty posoborowe

Nauka soborowa o kapłaństwie wspólnym wiernych przytaczana jest w kościelnych dokumentach posoborowych. Trzeci Synod Biskupów z 1971 r., chcąc przypomnieć prawdy o kapłaństwie służebnym, jego naturze, celu i zadaniach, odwołuje się do nauki soborowej o kapłaństwie wspólnym wiernych: „Niedawny Sobór szczęśliwie przypomniał płodną i tradycyjną naukę o wspólnym kapłaństwie wiernych” ³⁰. Synod podkreślił i przypomniał prawdę o różnicy między kapłaństwem służebnym a kapłaństwem wspólnym oraz o zachodzącej między nimi zależności i więzi ³¹.

Wypada tutaj odnotować, że sprawa różnicy między jednym i drugim kapłaństwem stała się przedmiotem rozważań wielu autorów. Różnicę istotną dostrzega się w tym, że kapłaństwo służebne zajmuje się kultem i ofiarą o charakterze liturgicznym, sakramentalnym, natomiast kapłaństwo wiernych za swój przedmiot ma kult i ofiary duchowe, życie święte, przepojone modlitwą, poświęceniem, miłosierdziem i apostołstwem ³². Zarówno kapłaństwo służebne jak i kapłaństwo wiernych uczestniczą w kapłaństwie Jezusa Chrystusa, we właściwy sobie sposób i właśnie różnią się tym szczególnym sposobem partycypacji. Kapłaństwo służebne bowiem uczestniczy poprzez to, że gromadzi, kieruje i kształci lud kapłański oraz spełnia Ofiarę Eucharystyczną w Jego imieniu, a świeccy uczestniczą po-

²⁸ Konstytucja soborowa „Lumen gentium”, n. 10.

²⁹ *Acta Synodalia*, t. III cz. 4 s. 669—710.

³⁰ III Synod Biskupów: *De sacerdotio ministeriali*, AAS 63 (1971) s. 900.

³¹ Tamże, s. 906.

³² Por. E. Weron, *Teologia życia wewnętrznego ludzi świeckich*, Poznań—Warszawa 1980, s. 63—64; B. Przybylski, *Kapłaństwo wiernych*, [w:] *Podtchnieniem Ducha Świętego*, Poznań—Warszawa—Lublin 1964, s. 408—412.

przez udział w Ofierze Eucharystycznej, przez przyjmowanie sakramentów, świadectwo świętego życia, modlitwę, zaparcie się siebie i działalność charytatywną³³.

Na czym polega uczestnictwo wiernych w kapłaństwie Chrystusa, wyjaśnia Ojciec Święty Jan Paweł II w encyklice „Redemptor hominis”: „Stając się bowiem dziećmi Bożymi, synami Bożego przybrania, na Jego podobieństwo stajemy się równocześnie wszyscy 'królestwem i kapłanami', otrzymujemy 'królewskie kapłaństwo', czyli uczestniczymy w tym jedynym i nieodwracalnym oddaniu człowieka i świata samemu Ojcu, którego On, przedwieczny Syn, a zarazem prawdziwy Człowiek raz na zawsze dokonał”³⁴.

Eugenio Corecco próbuje wytłumaczyć różnicę między kapłaństwem służebnym a kapłaństwem wspólnym, sięgając do prawdy o Trójcy Świętej. Ojciec przekazuje swoją władzę Synowi, która realizuje się w świętej władzy kapłaństwa służebnego i to jest jego fundament. Syn miłuje Ojca i właśnie ostateczna podstawa kapłaństwa wspólnego jest zapodmiotowana w miłości Syna do Ojca. Ponieważ zarówno kapłaństwo służebne jak i kapłaństwo wiernych jest obrazem doskonałej harmonii Trójcy Świętej, dlatego między jednym o drugim istnieje doskonała harmonia, jedno zakłada i uzupełnia drugie³⁵. Zapodmiotowanie kapłaństwa wiernych i kapłaństwa służebnego w jedynym kapłaństwie Chrystusa sprawia, że są to dwie rzeczywistości różne, ale nie stojące naprzeciw siebie, które nie są doskonale rozdzielone. Są to dwie rzeczywistości, między którymi zachodzi bardzo ścisła łączność³⁶.

Aby lepiej ukazać wzajemne powiązanie, ale także i różnicę między kapłaństwem wiernych a kapłaństwem służebnym papież Paweł VI ustanowił w Kościele Łacińskim dwie posługi: lektorat i akolitat, które mogą być powierzane wiernym świeckim³⁷.

Dokumenty posoborowe wskazują także na to, że świeccy realizują swoje kapłaństwo, uczestnicząc we właściwy sposób w potrójnej misji Chrystusa, gdyż cały Lud Boży bierze udział w Jego misji proroczej, kapłańskiej i królewskiej³⁸. Naukę tę przypomina papież Jan Paweł II w encyklice „Redemptor hominis”, mówiąc o partycypacji wspólnoty Ludu Bożego w troistej posłudze Chrystusa³⁹. Mianowicie Ojciec Św. odwo-

³³ M. N. Lucas, *Gli stati giuridici delle persone nella Chiesa Presupposti teologici*, „Monitor Ecclesiasticus” 106 (1981) s. 377.

³⁴ AAS 71 (1979) s. 310—311.

³⁵ La „sacra potestas” e i laici, „Studi parmensi” 28 (1980) s. 33—36.

³⁶ Por.: O. Semmelroth, *Kapłański Lud Boży i jego urzędowi pasterze*, „Concilium” 1—10 (1968), s. 27; L. Balter, *Kaplan ministerialny w kapłańskiej wspólnocie Ludu Bożego* [w:] *W kierunku prawdy*, Warszawa 1976, s. 184.

³⁷ *Motu proprio* „Ministeria quaedam”, AAS 64 (1972) s. 531.

³⁸ Por. Kongregacja Biskupów, Instrukcja „Ecclesiae imago”, Typis Polyglottis Vaticanis 1973, n. 5 s. 17.

³⁹ AAS 71 (1979) s. 305.

łuje się w odnośniku n. 140 do konstytucji „Lumen gentium” nn. 31—36, które znajdują się w rozdziale IV „De laicis”. To odwołanie się nie jest przypadkowe. Cała wspólnota Ludu Bożego uczestniczy w potrójnej misji Chrystusa, ale udział świeckich ma szczególne znaczenie. Świeccy mają obowiązek aktywnie uczestniczyć w potrójnej misji Chrystusa, ale forma tego uczestnictwa zależy od ich wolnego wyboru. Mają prawo sami wybrać sposoby realizowania swojego kapłaństwa⁴⁰.

Jednym ze sposobów realizowania kapłaństwa wspólnego przez świeckich jest życie w małżeństwie i rodzinie. Rodzina chrześcijańska jest do tego stopnia włączona w tajemnicę Kościoła, że staje się uczestnikiem zbawczej jego misji. Poprzez sakrament małżeństwa jest ona wpisana w lud kapłański. Rodzina chrześcijańska, wypełniając swoje zadania, uczestniczy w misji proroczej, kapłańskiej i królewskiej Chrystusa⁴¹. Konkludując rozważanie na temat kapłaństwa wspólnego wiernych przedstawionego w dokumentach soborowych i posoborowych, wypada zauważyć, że przypomnienie go i obszernie wyjaśnienie było konieczne celem podania całej doktryny o świeckich. Przedstawienie prawdy o kapłaństwie wspólnym wiernych, które aczkolwiek dotyczy wszystkich ochrzczonych, ma szczególne znaczenie dla świeckich. Prawda o kapłaństwie wspólnym i jego realizacji przez udział w potrójnym posłannictwie Chrystusa i Kościoła ma, jak później zobaczymy, liczne i ważne konsekwencje prawne. Na uwagę zasługuje także wyraźne zaakcentowanie istotnej różnicy, a zarazem więzi między kapłaństwem wspólnym wiernych i kapłaństwem służebnym, dlatego że wprowadza to porządek i ład, który jest istotny dla prawa. Zwłaszcza dzisiaj zachodzi potrzeba wskazania na istnienie kapłaństwa służebnego ze wszystkimi jego konsekwencjami, jak i kapłaństwa dostępnego dla świeckich, dającego im ważne uprawnienia, ale także zobowiązującego. W dalszych rozważaniach zajmujemy się uprawnieniami i obowiązkami, jakie świeccy mają z racji swego uczestnictwa w kapłaństwie wspólnym.

2. UDZIAŁ ŚWIECKICH W MISJI PROROCZEJ

Jezus Chrystus powierzył swojemu Kościołowi prawdę objawioną. Za jej nieskazitelne zachowanie, przekazywanie i realizowanie odpowiedzialny jest cały Kościół. Część tej odpowiedzialności spada na świeckich, którzy przecież nie tylko należą do Kościoła, ale Kościół stanowią. Odpowiedzialność świeckich za depozyt wiary znajdujemy w nauczaniu so-

⁴⁰ Por.: W. Aymans, *Munus und sacra potestas*, [w:] *Akten des IV. Internationalen Kongresses für Kirchenrecht*, Fryburg 1981, s. 194—198.

⁴¹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, n. 49: AAS 74 (1982) s. 140—141.

borowym i w kościelnych dokumentach, które w oparciu o naukę soborową zostały ogłoszone w okresie posoborowym.

Prace przygotowawcze do Soboru Watykańskiego II

W postulatach zgłoszonych przed Soborem Watykańskim II nie tylko domagano się podkreślenia prawa świeckich do udziału w misji proroczo-nauczycielskiej Kościoła, ale proponowano jasne zdefiniowanie ich praw i obowiązków związanych z czynnym głoszeniem Ewangelii Jezusa Chrystusa⁴². Obserwacja aktualnych potrzeb Kościoła, w dziedzinie nauczania prawd wiary, skłoniły do zwrócenia uwagi na konieczność czynnego zaangażowania świeckich w katechizację. Sugerowano, aby świeccy uczestniczyli bezpośrednio w pracy katechetycznej Kościoła oraz, aby stworzyć dla nich możliwości przygotowania do pracy katechetycznej, jak również określić ich uprawnienia i obowiązki⁴³. W zgłoszonych postulatach podkreślono znaczenie należytego funkcjonowania szkół katolickich. Dostrzeżono ich wagę w całokształcie nauczania katolickiego. Pracę wychowawczą i dydaktyczną w szkołach katolickich na wszystkich stopniach, w dużej mierze winni prowadzić świeccy należycie przygotowani. Na ich spoczywa odpowiedzialność za istnienie i działanie szkół katolickich⁴⁴.

Uczestnictwo świeckich w misji proroczej, zgodnie z postulatami przedsoborowymi, ma zaznaczyć się przede wszystkim świadectwem nieskazitelnego życia chrześcijańskiego, jak również świadectwem czynnego głoszenia wyznawanych prawd i posłusznego przyjmowania nauki głoszonej przez Kościół. Głosząc prawdy ewangeliczne czynem i słowem, świeccy biorą udział w kształtowaniu powszechnego zmysłu wiary. Udział świeckich w misji proroczej Chrystusa, w formie dawania świadectwa życiem, czynnego popierania wzrostu wiary jest ich prawem i ścisłym obowiązkiem⁴⁵. Postulaty powyższe korespondują z sytuacją w Kościele pierwszych wieków, w którym udział świeckich w misji proroczej Chrystusa był bardzo żywy. Świeccy poczuli się do odpowiedzialności za szerzenie prawd ewangelicznych i współdziałali aktywnie z duchowieństwem w ich głoszeniu. Czynili to nie tylko na podstawie upoważnienia otrzymanego od hierarchii, ale również na podstawie charyzmatów otrzymanych od Ducha Świętego⁴⁶.

W projekcie schematu konstytucji o Kościele przygotowanym przez Komisję Teologiczną i przedłożonym Centralnej Komisji Przygotowawczej 9 V 1962 r. znajduje się rozdział VI „De laicis”, który zawiera wzmian-

⁴² *Antepreparatoria*, t. II cz. 6 s. 350.

⁴³ *Antepreparatoria*, t. II cz. 1 s. 304; t. IV cz. 1 (2) s. 154.

⁴⁴ *Antepreparatoria*, t. II cz. 5 s. 200.

⁴⁵ *Antepreparatoria*, t. III s. 165—166, 170; t. IV cz. I (1), s. 58.

⁴⁶ Por. P. Caron, jw., s. 145—187.

kę, że świeccy mają dawać świadectwo swej wiary chrześcijańskim życiem i brać udział w postudze ewangelizacyjnej, zwłaszcza tam, gdzie brakuje duchowieństwa, lub gdy ono nie może w sposób zadowalający spełnić swej misji z powodu przesładowań⁴⁷.

W ostatecznej przedsoborowej wersji schematu o Kościele, zatwierdzonej w dniu 10 października 1962 przez papieża Jana XXIII jako dokumentu mającego być przedmiotem obrad soborowych, podkreślono prawo świeckich do czynnego udziału w dziele zbawczym Kościoła, jak również prawo dawania świadectwa słowem i pismem o swej wierze⁴⁸.

Szerzej o udziale świeckich w misji proroczej mówi projekt o apostołstwie świeckich przygotowany przez Komisję Apostołstwa Świeckich i rozważany na posiedzeniu Centralnej Komisji Przygotowawczej w dniach od 12—19 czerwca 1962 roku. Stwierdzono w nim, że w Kościele ustawicznie istnieje zwyczaj powierzania świeckim zadań związanych z głoszeniem nauki katolickiej. Swoją wiarę winni świeccy wyznawać życiem chrześcijańskim, ujawniającym się przede wszystkim w pracy zawodowej. Winni oni głosić słowem i pismem prawdy chrześcijańskie i je bronić. Są zobowiązani do współdziałania z hierarchią w ewangelizacji. Szczególna odpowiedzialność w tym względzie spoczywa na nauczycielach, kierownikach stowarzyszeń i organizacji, na dziennikarzach oraz pisarzach. Zaakceptowano wagę przekazywania prawd wiary w katechizacji dzieci, młodzieży i dorosłych, zwłaszcza w katechezie przygotowującej do przyjęcia sakramentów świętych. Celem odpowiedniego wykonania powyższych zadań, świeccy zobowiązani są do należytego przygotowania, winni oni poznać i ukochać słowo Boże. W głoszeniu słowa Bożego świeccy potrzebują misji kanonicznej od kompetentnej władzy kościelnej⁴⁹. Schemat posiada „appendix”, w którym zwrócono uwagę na rolę świeckich w zakresie działalności i posługiwania się środkami społecznego przekazu. Świeccy bowiem są, w głównej mierze, twórcami treści tam przekazywanej i są odpowiedzialni za kształtowanie opinii publicznej. Środki te winni oni także wykorzystać do szerzenia i obrony prawd wiary⁵⁰.

Następna przedsoborowa wersja schematu konstytucji o apostołstwie świeckich wnosi kilka nowych myśli na temat udziału świeckich w misji proroczej Chrystusa⁵¹. Na uwagę zasługuje zwłaszcza rozdział: „De scientiis et arte”, w którym zobowiązuje się świeckich do umiłowania prawdy w działalności naukowej⁵². Znajduje się tutaj również punkt poświęcony szkołom katolickim⁵³, ale szerzej mówi o nich schemat konstytucji „De

⁴⁷ *Praeparatoria*, t. II cz. 3 s. 1088—1089.

⁴⁸ *Schemata, series secunda*, s. 37—38.

⁴⁹ *Praeparatoria*, t. IV cz. 4 s. 482, 499—500.

⁵⁰ Tamże, s. 519.

⁵¹ *Schemata, series quarta*, s. 43—173.

⁵² Tamże, s. 165—166.

scholis catholicis et de studiis academicis”⁵⁴. Wśród wielu spraw schemat ten podkreśla konieczność należytej formacji religijnej, naukowej i pedagogicznej nauczycieli szkół katolickich, wśród których świeccy stanowią bardzo liczną grupę. Szczególną troską trzeba otoczyć świeckich nauczycieli religii, którym należy przekazać odpowiednią formację katechetyczną. Schemat wspomina także o nauczycielach katolickich, którzy pracują w szkołach bezwyznaniowych. Winni oni chwalebnie i gorliwie wykonywać swe obowiązki⁵⁵.

Omawiając udział świeckich w misji proroczej Chrystusa projekty przedsoborowe słusznie zaznaczyły dwa aspekty tej partycypacji. A więc podstawowy, do którego zobowiązani są wszyscy świeccy, mianowicie świadectwo życia chrześcijańskiego i aspekt drugi, uczestnictwa przez głoszenie słowa Bożego, do którego mają prawo i obowiązek także wszyscy świeccy. Lecz obowiązek ten kształtuje się w zależności od tego, jakie są potrzeby Kościoła i jakie jest przygotowanie świeckich. Do głoszenia słowa Bożego potrzebna jest misja kanoniczna. Nie uwzględniono natomiast odpowiedzialności świeckich za szerzenie jakiegokolwiek prawdy, gdyż każda prawda w jakiś sposób pochodzi od Boga. Świeccy również mają obowiązek zwalczania fałszu i kłamstwa.

Dyskusja i dokumenty soborowe

Schemat konstytucji o Kościele zaprezentowany Ojcom Soboru w dniu 1 grudnia 1962 r., w czasie 31 Kongregacji Generalnej, jest bardzo zbliżony do tego, który został przygotowany przed Soborem⁵⁶. Następna wersja tego schematu została przedstawiona 30 września 1963 roku 37 Kongregacji Generalnej. Mówi on o nadprzyrodzonym zmyśle wiary całego ludu chrześcijańskiego, dzięki któremu prawda będąca przedmiotem powszechnej wiary całego Kościoła jest „niezbydlalna”. Świeckich upoważniają do udziału w misji proroczej również charyzmaty otrzymane od Ducha Świętego⁵⁷.

Dalsza dyskusja soborowa nad profetyczną właściwością świeckich podkreślała potrzebę biblijnego uzasadnienia ich funkcji proroczej, ich wezwania do udziału w misji nauczania Kościoła, a także zaakcentowała obowiązek uczestnictwa w głoszeniu prawd ewangelicznych, zarówno przykładem jak i słowem. Omówiono także źródło i naturę zmysłu wiary, w którym uczestniczy cały Lud Boży⁵⁸.

Nic też dziwnego, że nowy tekst schematu konstytucji o Kościele 15

⁵³ Tamże, s. 152—153.

⁵⁴ *Schemata*, series quarta, s. 277—345.

⁵⁵ Tamże, s. 277—345.

⁵⁶ *Acta Synodalia*, t. I cz. 4 s. 12—91.

⁵⁷ *Acta Synodalia*, t. II cz. 1 s. 259—260.

⁵⁸ *Acta Synodalia*, t. II cz. 3 s. 406—409, 537—538; t. III cz. 1 s. 198—199.

września 1964 r., przedstawiony podczas 80 Kongregacji Generalnej, szeroko omawia zagadnienie udziału świeckich w misji proroczej Chrystusa. Czyni to dwukrotnie. Raz w rozdziale II „De Populo Dei”, w punkcie „De sensu fidei et charismatibus in populo christiano” mówiącym o udziale całego Ludu Bożego, a więc w głównej mierze świeckich, w misji proroczej Chrystusa. Udział ten polega przede wszystkim, na żywym świadectwie o Chrystusie, dawanym przez życie wiary i miłości oraz przez składanie Bogu ofiary chwały. Dzięki namaszczeniu Ducha Świętego cały Lud Boży posiada zmysł wiary i dlatego nie może zbłądzić w jej wyznawaniu⁵⁹.

Po raz drugi schemat mówi o udziale świeckich w misji proroczej, w rozdziale IV „De Laicis”, w którym znalazł się nowy tekst „De participatione laicorum in munere prophetico Christi et testimonio”. Oto jego tezy: Chrystus wyposażył świeckich w zmysł wiary i łaskę słowa oraz ustanowił ich świadkami, aby moc Ewangelii zajaśniała w życiu codziennym, rodzinnym i społecznym. Ludzie świeccy stają się głosicielami wiary, jeśli z życiem z wiary nierozdzielnie łączą wyznawanie wiary. Taka ewangelizacja, to znaczy głoszenie Chrystusa, dokonywane zarówno świadectwem życia jak i słowem, nabiera swoistego charakteru i szczególnej skuteczności dlatego, że jest realizowane w szczególnych warunkach życia świeckiego. Wypełnienie misji proroczej przez świeckich dokonuje się także w małżeństwie i rodzinie. Małżonkowie mają być dla siebie nawzajem i dla swoich dzieci świadkami wiary i miłości Chrystusa. Ewangelizacja świata jest obowiązkiem wszystkich świeckich, a niektórzy z nich, kiedy brakuje kapłanów lub nie mogą z powodu prześladowań spełniać swoich funkcji, winni wziąć na siebie dodatkowe obowiązki ewangelizacyjne. Zarówno jedni, jak i drudzy mają obowiązek głębszego poznawania prawdy objawionej⁶⁰. Warto zauważyć, że wyżej omówione punkty schematu konstytucji o Kościele wzajemnie się uzupełniają. Drugi punkt jest rozwinięciem i niejako dalszym ciągiem pierwszego.

Dalsza dyskusja soborowa sugerowała, aby do punktu znajdującego się w rozdziale „De Populo Dei”, mówiącego o udziale Ludu Bożego w misji proroczej, wprowadzić podział na aktywny i pasywny zmysł wiary. Aktywny zmysł wiary przysługiwałby jedynie Urzędowi Nauczycielskiemu, a pasywny wszystkim wiernym. Sugestia została odrzucona⁶¹. Inne propozycje dotyczyły tylko udoskonalenia terminologii, mianowicie wprowadzić słowo „manifestat” w miejsce „exercit”, a określenie „sub ductu magisterii” uzupełnić słowami: „sub ductu sacri magisterii”⁶². Na-

⁵⁹ *Acta Synodalia*, t. III cz. 1 s. 185—186.

⁶⁰ Tamże, s. 275—276.

⁶¹ *Acta Synodalia*, t. III cz. 6 s. 97.

⁶² Tamże, s. 97

tomiast nie wprowadzono do poprzedniego tekstu żadnych istotnych zmian. Tak uzupełniony omawiany punkt o udziale wszystkich wiernych w misji proroczej Chrystusa wszedł do konstytucji dogmatycznej o Kościele⁶³.

Jeśli chodzi o dyskusję nad punktem o udziale świeckich w misji proroczej zawartym w rozdziale „De laicis”, to zasadniczo nie wniosła nic nowego, gdyż zasugerowana propozycja, aby lepiej rozróżnić uczestnictwo świeckich od uczestnictwa hierarchii, czy dokładniej wyjaśnić teologiczną formację świeckich nie zostały uwzględnione⁶⁴. Toteż punkt ten bez zmian został uchwalony w dniu 21 listopada 1964 roku jako fragment konstytucji „Lumen gentium”⁶⁵.

Konstytucja dogmatyczna „Lumen gentium” podaje ogólne zasady dotyczące udziału świeckich w misji proroczej Chrystusa. Podaje podstawy i naturę tegoż uczestnictwa. Zwrócono uwagę na zmysł wiary wszystkich wiernych, dzięki któremu nie mogą oni zbłądzić w wyznawaniu wiary, zaakcentowano rolę charyzmatów. Mimo ogólnego charakteru nauki o misji proroczej świeckich konstytucja podkreśla prawo świeckich do udziału w misji proroczej. Otrzymują je od Chrystusa, który ich ustanowił świadkami i obdarzył zmysłem wiary oraz łaską słowa. Równocześnie konstytucja podkreśla obowiązek świeckich wielorakiej ewangelizacji świata.

Pewne skonkretyzowanie działalności prorockiej świeckich znajdujemy w dekrete o apostołstwie świeckich. Schemat zatwierdzony do dyskusji przez Ojca Św. Jana XXIII dnia 22 kwietnia różni się od schematu przygotowanego przed Soborem, o którym wyżej wspomniano. Nowy schemat zaznacza, że świeccy będąc świadkami Chrystusa, mają wyznawać, rozszerzać i bronić nauki katolickiej słowem i piśmem. Do głoszenia prawdy ewangelicznej świeccy potrzebują misji kanonicznej, udzielonej im przez kompetentnych przedstawicieli hierarchii. Celem należytego wypełnienia misji proroczej mają świeccy poznawać nauki Boże, Chrystusa i Jego Kościół. Zdobywanie wiedzy religijnej ma się dokonywać w stowarzyszeniach i organizacjach katolickich. Zdolniejszym świeckim należy udostępnić kształcenie się w szkołach lub instytutach, zwłaszcza w dziedzinie społecznej nauki katolickiej⁶⁶.

Schemat powyższy został skrytykowany. Zarzucano mu zbytnią rozwlekłość, chociaż już w porównaniu do schematu przedsoborowego został znacznie skrócony. Za wadliwy uznano podział na część ogólną i specjalną, którego rezultatem były niepotrzebne powtórzenia. Za istot-

⁶³ Por.: Konstytucja soborowa „Lumen gentium”, n. 12.

⁶⁴ Por.: *Acta Synodalia*, t. III cz. 8 s. 114—115.

⁶⁵ Konstytucja soborowa „Lumen gentium” n. 35.

⁶⁶ *Acta Synodalia*, t. III cz. 4 s. 672, 677—678, 691 i 707.

ny brak uznano opuszczenie podstawowego przykazania zobowiązującego wszystkich wiernych do spełniania misji proroczej: „Idąc na cały świat nauczajcie wszystkie narody”. Za niewystarczającą oceniono wzmiankę o idei świadectwa i o apostołstwie słowem. Przy potrzebie formacji uznano za konieczne poznanie przez świeckich całej nauki katolickiej, a nie tylko doktryny społecznej. Formacja doktrynalna świeckich winna się dokonywać nie tylko w stowarzyszeniach i organizacjach, ale także muszą być wprowadzone inne formy kształcenia świeckich zwłaszcza tam, gdzie stowarzyszenia i organizacje są dla nich niedostępne. Zwrócono uwagę na sposoby ewangelizacji spełniane przez świeckich, co do których nie potrzebują ani mandatu hierarchii, ani misji kanonicznej ⁶⁷.

Nowy, zmieniony, znacznie skrócony schemat o apostołstwie świeckich został zaprezentowany w czasie 95 Kongregacji Generalnej w dniu 6 października 1964 r. Schemat stwierdza, że głoszenie Ewangelii jest obowiązkiem i prawem wszystkich wiernych zjednoczonych przez chrzest i bierzmowanie z Głową Ciała Mistycznego i karmionych Eucharystią. Oprócz dawania świadectwa życiem wypełnionym wiarą, nadzieją i miłością, we wszystkich sprawach świeccy są zobowiązani dawać świadectwo słowem a zwłaszcza tam, gdzie tylko przez ich głoszenie może dotrzeć Ewangelia. Wypełnianie misji proroczej wymaga odpowiedniego wykształcenia i wychowania, które powinno się zacząć już w wieku dziecięcym, trwać z większym natężeniem w wieku młodzieńczym, a potem w zależności od potrzeb przez całe życie. O wykształcenie religijne winna dbać szczególnie ta grupa ludzi, która jest odpowiedzialna za kształcenie innych, a więc rodzice, nauczyciele, katechiści i kierownicy stowarzyszeń. Ich kształcenie winno się dokonywać w specjalnych szkołach, kolegiach i instytutach ⁶⁸.

Dalsza dyskusja soborowa w 1965 r., zwróciła uwagę na to, że należy lepiej ukazać tę działalność ewangelizacyjną świeckich, która nie jest zależna od hierarchii, ale ma znaczenie uzupełniające. Podkreślono także, że działalność profetyczna świeckich ma być skierowana do niechrześcijan ⁶⁹. Szczególną dziedziną udziału świeckich w misji proroczej winna być katechizacja. Działalność katechetyczna świeckich winna się koncentrować w parafii ⁷⁰. W dyskusji domagano się również szerszego omówienia zagadnienia przygotowania świeckich do spełniania apostołstwa a zwłaszcza funkcji proroczej. Proponowano oddzielny rozdział na ten temat. Przygotowanie winno objąć ogólną formację humanistyczną, następnie formację duchową i wreszcie intelektualną w zakresie doktryny ka-

⁶⁷ *Acta Synodalia*, t. III cz. 3 s. 390—413.

⁶⁸ *Acta Synodalia*, t. III cz. 3 s. 368—381.

⁶⁹ *Acta Synodalia*, t. IV cz. 2 s. 326.

⁷⁰ Tamże, s. 335.

tolickiej. Świeckich należy przygotować do dialogu z ludźmi o innych światopoglądach ⁷¹.

Rezultatem dyskusji i dalszych prac komisji soborowych był schemat przedstawiony w czasie 134 Kongregacji Generalnej 23 września 1965 r. Schemat ten w punkcie „De apostolatu ad homines evangelizandos et sanctificandos” mówi o misji proroczej świeckich. Ewangelizacja dokonuje się przy współudziale świeckich, którzy mają być współpracownikami prawdy (*cooperatores veritatis*, 3 J 8). Przez przykład chrześcijańskiego życia i dobre uczynki świeccy szerzą Ewangelię, ale ten rodzaj działalności profetycznej nie wyczerpuje całości ich zadania, bowiem są zobowiązani słowem głosić prawdę Chrystusową i to zarówno wierzącym, jak i niewierzącym. Ponieważ w naszych czasach rozpowszechniają się niebezpieczne błędy, zagrażające religii i porządkowi moralnemu, a nawet społeczności ludzkiej, dlatego też świeccy mają szczególne zadanie głoszenia i obrony prawd chrześcijańskich ⁷². Obowiązek głoszenia Ewangelii wypełniają świeccy we wspólnotach kościelnych, do których należą, zwłaszcza w parafii. Głoszenie przez nich słowa Bożego przede wszystkim przez katechizację, jest tak ważne, że bez ich udziału hierarchia nie jest w stanie skutecznie wypełnić swojej misji proroczej ⁷³.

Zgodnie z życzeniem Ojców do omawianego schematu wprowadzono nowy rozdział „De formatione ad apostolatum”. Podano w nim zasady przygotowania świeckich do spełnienia funkcji profetycznej. Potrzebują oni formacji uwzględniającej ich specyficzny charakter świecki, która wymaga pełnego przygotowania humanistycznego związanego ze znajomością kultury ogólnej. Świeccy mają prawo i obowiązek rozwijać duchowość właściwą swoim zadaniom oraz zdobywać wiedzę z zakresu teologii, etyki i filozofii. Formacja świeckich winna być prowadzona w zależności od uzdolnień, wieku, zawodu i wykonywania szczególnych zadań w Kościele. W tym przygotowaniu decydującą rolę winny odegrać szkoły, kolegia i inne zakłady wychowania katolickiego, jak również stowarzyszenia i organizacje katolickie. Należy podkreślić odpowiedzialność nauczycieli i wychowawców, którzy winni zadbać o własne przygotowanie oraz o formację powierzonych ich opiece ⁷⁴.

W dalszej dyskusji soborowej (1965 r.) postulowano, aby dokładniej odróżnić udział świeckich od udziału duchownych w misji proroczej. Przestrzegano przed tzw. teologią świecką. Proponowano dokładniej omówić udział świeckich w misji proroczej, biorąc pod uwagę różne ich zdolności i sytuacje życiowe ⁷⁵. Powyższych sugestii nie uwzględniono. Nato-

⁷¹ Tamże, s. 363—364.

⁷² Tamże, s. 319—320.

⁷³ Tamże, s. 328—329.

⁷⁴ Tamże, s. 357—362.

⁷⁵ *Acta Synodalia*, t. IV cz. 6 s. 51—52, 70—71.

miast wzięto pod uwagę niektóre propozycje odnoszące się do formacji świeckich⁷⁶. W ten sposób punkt „De apostolatu ad homines evangelizandos et sanctificandos” i „De communitatibus Ecclesiae” został włączony do ostatecznej redakcji tekstu dekretu soborowego bez istotnych zmian treściowych, precyzując jedynie niektóre wyrażenia. Natomiast w rozdziale „De formatione ad apostolatum” wprowadzono pewne zmiany. Zaakcentowano obowiązek gruntownego przygotowania doktrynalnego świeckich, szerzej omówiono rolę szkół i organizacji w ich przygotowaniu, jak również te sytuacje, gdy nie ma możliwości korzystania ze szkół katolickich⁷⁷.

Nauka soborowa o udziale świeckich w misji proroczej zawarta w dekrecie „Apostolicam actuositatem”⁷⁸ jest rozwinięciem i uzupełnieniem zasad zawartych w konstytucji „Lumen gentium”. Dekret konkretyzuje prawa i obowiązki świeckich wynikające z ich partycypacji w misji proroczej Chrystusa. Mianowicie powinni oni głosić słowo Boże zarówno wierzącym jak i niewierzącym zwłaszcza przez katechizację. Mają prawo do zdobywania wiedzy teologicznej, prawniczej i filozoficznej. Winni też przekazywać prawdę, zwłaszcza nauczając w szkołach różnego typu i prowadząc organizacje. Wobec zagrożenia prawdy i dobrych obyczajów przez fałsz i szerzenie błędnych poglądów, mają obowiązek poznania, głoszenia i obrony prawdy, urabiania właściwej opinii społecznej i zwalczania fałszu oraz kłamstwa. W tej dziedzinie szczególnie rola przypada tym świeckim, którzy są odpowiedzialni za treści przekazywane w środkach społecznego przekazu. Na temat roli świeckich w kształtowaniu treści przekazywanych przez środki masowego przekazu naucza osobno Sobór: „Zresztą do świeckich przede wszystkim należy ożywienie tego rodzaju środków duchem humanizmu i chrześcijaństwa, aby odpowiadały one w pełni wielkim oczekiwaniom ludzkości oraz zamierzeniom Bożym”⁷⁹.

Można zauważyć, że dokumenty soborowe podają źródło, naturę oraz zasady uczestnictwa świeckich w misji proroczej Chrystusa. Z nauki soborowej wynika, że świeccy właściwy sobie udział w misji profetycznej otrzymują bezpośrednio od samego Chrystusa. To Chrystus daje im prawo i nakłada obowiązek uczestnictwa w posłudze nauczania, w ewangelizacji. Tę misję świeccy spełniają współdziałając z hierarchią. Całokształt wykonywania misji profetycznej przez hierarchię i świeckich musi być uporządkowany i skoordynowany. W związku z tym zachodzi potrzeba udzielenia świeckim mandatu lub misji kanonicznej, o której później szczegółowo powiemy, w związku z misją pasterską. Wydaje się jednak, że mandat i misja kanoniczna nie polega na udzielaniu prawa świeckim

⁷⁶ Tamże, s. 122—126.

⁷⁷ Tamże, s. 44—45, 61—62, 117—120.

⁷⁸ Dekret soborowy „Apostolicam actuositatem”, n. 6, 10, 28—32.

⁷⁹ Dekret soborowy „Inter mirifica”, n. 3, 3.

uczestnictwa w misji profetycznej Chrystusa i Kościoła, ale na uporządkowaniu i uzgodnieniu pewnych konkretnych działań profetycznych, np. świecki otrzymuje misję kanoniczną do prowadzenia katechizacji. Soborowe zasady dotyczące uczestnictwa świeckich w misji proroczej, zarówno te ogólne jak i bardziej szczegółowe wymagają konkretnego uregulowania prawnego. W dużej mierze dokonało tego ustawodawstwo posoborowe.

Prawodawstwo posoborowe

Mając na uwadze naukę soborową nie widać podstawy, aby świeckim zabronić głoszenia słowa Bożego. Toteż należałoby poddać rewizji kodeksowy zakaz głoszenia świeckim kazań w kościołach (kan. 1342 § 2 KPK)⁸⁰. Prawodawstwo posoborowe inspirowane nauczaniem soborowym wprowadziło już dość daleko idącą modyfikację przytoczonego przepisu kodeksowego⁸¹.

Jeszcze w czasie Soboru Watykańskiego II, dnia 26 września 1964 r., została wydana instrukcja o należyтым wykonywaniu konstytucji o Świętej Liturgii, w której wspomina się o nabożeństwie Słowa Bożego. W miejscowościach pozbawionych kapłana, w których nie ma możliwości odprawienia mszy św. w niedziele i święta, należy urządzać nabożeństwa słowa Bożego, którym przewodniczy diakon lub nawet świecki wyznaczony przez Ordynariusza miejsca. Przewodniczący nabożeństwa winien odczytać lekcje i Ewangelię, psalm wyznaczony na ten dzień, następnie, jeśli jest diakonem wygłasza homilię, jeśli jest świeckim odczytuje homilię wskazaną przez biskupa lub proboszcza⁸².

Instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów, wydana przez Kongregację Biskupów, omawiając wykonywanie posługi nauczania przez biskupa diecezjalnego, podkreśla rolę świeckich w misji proroczej. W przepowiadaniu słowa Bożego udzielają biskupowi nieocenionej pomocy zakonnicy, zakonnice i świeccy. Dlatego też biskup troszczy się o odpowiednie przygotowanie tych osób do posługi przepowiadania i chętnie korzysta z ich pomocy. Biskup korzysta z pomocy świeckich w przygotowywaniu listów posterskich. Biskup także szanuje prawo świeckich do publicznego wypowiedzenia się na tematy religijne i czuwa nad nimi, aby w ten sposób uznać i wspierać ich misję nauczania w Kościele. Biskup również posługuje się świeckimi, aby słowo Boże dotarło do wszystkich grup i zespołów ludzi tworzących współczesną wspólnotę ludzką: a więc

⁸⁰ Por.: D. Castagna, *Czy świeccy mogą dziś głosić słowo Boże*, „Concilium” 1—10 (1968), s. 154.

⁸¹ Por. E. Sztáfrowski, *Posługa biskupa w Kościele partykularnym*, [w:] *W kierunku chrześcijańskiej kultury*, Warszawa 1978, s. 355.

⁸² Instrukcja „Inter Oecumenici”, n. 37: AAS 56 (1964) s. 884—885 (PPK, t. I z. 2 n. 873).

do zakładów pracy, szkół, domów studenckich, do miejsc przeznaczonych dla spędzania wolnego czasu, odzyskania zdrowia, rozrywki i odpoczynku⁸³.

Instrukcja Kongregacji d/s Kultu Bożego, z 1 listopada 1973 r., zezwala, aby jeden z dorosłych świeckich uczestników mszy św. dla dzieci, za zgodą proboszcza lub rektora kościoła przemówił do nich po Ewangelii, zwłaszcza jeśli kapłanowi trudno przychodzi dostosować się do mentalności dzieci⁸⁴.

Adhortacja apostolska Pawła VI z 8 grudnia 1975 r., o ewangelizacji w świecie współczesnym, szeroko omawia wieloraki udział świeckich w ewangelizowaniu współczesnego świata. Świeccy, którzy ze względu na swój stan żyją w świecie i spełniają funkcje doczesne, winni wobec tego wykonywać swoisty rodzaj ewangelizacji. Wśród funkcji, związanych z głoszeniem słowa Bożego, które w pierwotnym Kościele tak bardzo wydatnie przyczyniły się do jego wzrostu, a których dzisiaj Kościół bardzo potrzebuje, należy wyliczyć: katechistów, przewodników nabożeństw, kierowników śpiewu, wiernych oddanych głoszeniu słowa Bożego, przełożonych małych wspólnot, animatorów apostolskich i innych tego rodzaju⁸⁵.

Nie ulega wątpliwości, że cytowane wypowiedzi dokumentów posoborowych zezwalają świeckim, w określonych okolicznościach, na głoszenie słowa Bożego i to również w kościołach. Natomiast przepisy kościelne rezerwują kapłanom i diakonom głoszenie homilii w czasie mszy św.⁸⁶ Jednak norma ta nie jest bezwzględna, gdyż zdarzają się wypadki zezwoleń udzielonych przez Stolicę Apostolską, dzięki którym świeccy mogą głosić homilie nawet w czasie mszy św. Zezwolenia te są obwarowane pewnymi warunkami. I tak Kongregacja d/s Duchowieństwa udzieliła zezwolenia Niemieckiej Konferencji Biskupiej na dopuszczenie świeckich do głoszenia Homilii w czasie mszy św., jeśli kapłan celebrujący jest przeszkodzony fizycznie lub moralnie, a nie ma innego kapłana czy diakona. Świecki winien posiadać należyte przygotowanie i otrzymać misję kanoniczną od swego biskupa⁸⁷.

Szczególną rolę w spełnianiu misji proroczej przez świeckich odgrywa katechizacja. Na dopuszczenie świeckich do katechizacji dzieci do-

⁸³ Instrukcja „Ecclesiae imago”, n. 62 s. 66—67; n. 60 s. 65; n. 65 s. 68—69; n. 71 s. 74 (PPK, t. VI z. 1 n. 1531, 1528, 1541, 1560).

⁸⁴ Instrukcja „De missis cum pueris”, n. 24: PPK, t. VII z. 2 n. 13384.

⁸⁵ Por. Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi”, nn 70—73: AAS 68 (1976) s. 59—63 (PPK, t. VIII z. 1 n. 14853—14864).

⁸⁶ *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 42, Typis Polyglottis Vaticanis 1969.

⁸⁷ Pismo prefekta Kongregacji Duchowieństwa do przewodniczącego Niemieckiej Konferencji Biskupiej kard. Döpfnera, z 20 listopada 1973, dotyczące świeckich kaznodziejów: „Archiv für kathol. Kirchenrecht” 142 (1973) s. 480—481 (PPK, t. IX z. 1 n. 17000—17014).

zwalało już prawo kodeksowe. Kodeks zezwalał proboszczowi, prawnie przeszkodzonemu, na korzystanie w katechizowaniu z pomocy świeckich, zwłaszcza członków stowarzyszeń pobożnych zajmujących się nauką chrześcijańską (kan. 1333, § 1, KPK).

Nauczanie soborowe i posoborowe tendencje w Kościele przypisują katechizacji ogromne znaczenie. Katechizacja jest podstawowym zadaniem Kościoła. Spełnienie tego zadania jest niemożliwe bez świeckich. Ta tendencja znajduje odzwierciedlenie w dokumentach kościelnych. W dniu 11 kwietnia 1971 r. Kongregacja Duchowieństwa wydała „Ogólną Instrukcję Katechetyczną”. Omawia ona zagadnienie katechizacji współczesnego człowieka, podkreślając odpowiedzialność całego Ludu Bożego za katechizację. Świeccy nie tylko biorą udział w katechizacji jako katechizowani i katechizujący, ale także w pewnych wypadkach mogą być odpowiedzialni za kierowanie działalnością katechetyczną. Wówczas mają się troszczyć nie tylko o własną formację katechetyczną, ale także o stałą formację swoich współpracowników⁸⁸.

Świeccy zaangażowani jako nauczyciele w szkołach katolickich oprócz zadań dydaktycznych w różnych dziedzinach, mają szczególny obowiązek nauczania i wychowywania religijnego swoich uczniów, podejmując i popierając u nich syntezę wiary i kultury, życia i wiary⁸⁹.

Sprawa katechizacji stała się przedmiotem rozważań IV Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów w październiku 1977 r. Wspomniana tematyka znalazła swe odzwierciedlenie w Adhortacji apostołskiej papieża Jana Pawła II wydanej 15 października 1979 roku „De catechesi nostro tempore tradenda”. Wśród wielu zagadnień dotyczących katechizacji, papież głosi zasadę, że katechizacja jest obowiązkiem wszystkich, wszyscy są za jej istnienie i poziom odpowiedzialni, a więc biskupi, kapłani, wspólnoty zakonne i katecheci świeccy. Niezwykle ważnym środowiskiem, które ma zorganizować katechizację, jest parafia. Każda parafia ma obowiązek formowania takich ludzi, którzy oddadzą się z całych sił krzewieniu katechizacji. Innym ważnym środowiskiem katechizacji jest szkoła. I to zarówno szkoła wyznaniowa katolicka, jak i szkoły bezwyznaniowe i publiczne. Szczególną cechą i racją szkoły katolickiej jest właśnie to, że wychowanie religijne włączone jest w całość kształtowania wychowanków. Natomiast w innych szkołach, w oparciu o podstawowe prawa osoby ludzkiej, w imię poszanowania wolności religijnej, odnośnie do uczniów katolickich, winna się dokonywać katechizacja pod kierunkiem odpowiedzialnych nauczycieli, kapłanów i świeckich. Najbardziej podstawowo-

⁸⁸ *Directorium catecheticum generale*, n. 65, n. 110—111: AAS 64 (1972) 137, 162 (PPK, t. IV z. 2 n. 7495, 7658—7660).

⁸⁹ Kongregacja Nauczania Katolickiego, Szkoła katolicka 19 III 1979, n. 71: PPK, t. XI z. 1 n. 20690; por.: Adhortacja apostołska „Evangelii nuntiandi”, n. 44: AAS 68 (1976) s. 34—35 (PPK, t. VIII z. 1 n. 14773).

wym środowiskiem katechizowania jest rodzina. Pierwszymi katechetami dziecka są jego rodzice. Katecheza rodzinna wyprzedza każdą inną formę katechezy, towarzyszy jej i poszerza ją, dlatego rodzice chrześcijańscy mają obowiązek zatroszczenia się o przygotowanie do katechizowania swoich dzieci i to zadanie niestrudzenie wypełniać⁹⁰.

O rodzinie chrześcijańskiej wypełniającej swoje zadanie prorocze przez przyjęcie i głoszenie słowa Bożego, naucza także papież Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej, poświęconej zadaniom rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym: „Nie powinno się zapominać o tym, że posługa, którą małżonkowie i rodzice chrześcijańscy wypełniają na rzecz Ewangelii, jest zasadniczą posługą kościelną, czyli o tym, że wchodzi ona w kontekst całego Kościoła jako wspólnoty ewangelizowanej i ewangelizującej. Ponieważ posługa ewangelizacyjna i katechetyczna Kościoła domowego wyrasta i pochodzi z jedyne go posłannictwa Kościoła i jest podporządkowana budowaniu jednego Ciała Chrystusowego, powinna pozostawać w wewnętrznej komunii i odpowiedzialnej harmonii z wszystkimi innymi posługami ewangelizacji oraz katechezy, obecnymi i działającymi we wspólnocie kościelnej tak diecezjalnej jak i parafialnej”⁹¹.

Z przytoczonych dokumentów na temat katechizacji jasno wynika, że chrześcijanin poczynszy od lat najmłodszych ma prawo a zarazem obowiązek poznawania i przyswajania prawdy zawartej w słowie Bożym. Prawo to i obowiązek posiadają wszyscy ochrzczeni, w takim zakresie jak jest to potrzebne do dawania świadectwa Ewangelii życiem i słowem. Katolicy świeccy mają prawo do zdobywania szerszego wykształcenia teologicznego⁹². Toteż kompetentne władze kościelne powinny udostępnić świeckim możliwość studiowania teologii na uniwersytetach i fakultetach kościelnych. Wkrótce po zakończeniu Soboru Watykańskiego II, bo już 20 maja 1968 roku, Kongregacja Nauczania Katolickiego wydała normy dokonujące odnowy konstytucji apostolskiej „*Deus scientiarum Dominus*”, jedna z nich brzmi: „uniwersytety i fakultety kościelne mają być dostępne, zgodnie z własnymi statutami, także dla świeckich obojga płci, gdy ci pragną studiować przedmioty teologiczne lub powiązane z teologicznymi”⁹³.

Instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów, zobowiązuje biskupa diecezjalnego do zakładania szkół teologicznych dla świeckich: „Biskup

⁹⁰ Adhortacja Apostolska „*Catechesi tradendae*”, n. 62—69: AAS 71 (1979) s. 1328—1336.

⁹¹ Adhortacja Apostolska „*Familiaris consortio*”, n. 53: AAS 74 (1982) s. 146.

⁹² M. Carrasco, *La condicion juridica del laico en el Consilio Vaticano II*, Pamplona 1972, s. 136—137; por.: Konstytucja pastoralna „*Gaudium et spes*”, n. 62, 7.

⁹³ *Normae quaedam ad Constitutionem apostolicam „Deus scientiarum Dominus” de studiis academicis ecclesiasticis recognoscendam*, n. 24 (PPK, t. III z. 1 n. 5174).

pilnie zabiega o to, ażeby możliwie najwięcej świeckich, którzy już otrzymali ogólne wykształcenie chrześcijańskie, rozpoczęło dalsze studia, rozłożone na odpowiednią ilość lat, właściwie zorganizowane i prowadzone przez prawdziwie biegłych i odpowiednich wykładowców”⁹⁴.

Prawo świeckich do studiowania na uczelniach kościelnych potwierdza konstytucja „*Sapientia christiana*” papieża Jana Pawła II z 15 kwietnia 1979 roku dotycząca uniwersytetów i wydziałów kościelnych⁹⁵. W niektórych okolicznościach, świeccy są zobowiązani do studiów teologicznych. Ma to miejsce wówczas, jeśli mają do spełnienia szczególne zadania, na przykład są katechetami parafialnymi, czy nauczycielami religii w szkołach katolickich⁹⁶. Świeckim należy przyznać prawo do uprawiania i pogłębiania studiów w różnych dziedzinach nauk teologicznych oraz należną wolność badania i wyrażania swego zdania w sprawach, w których są kompetentni. Uprawianie teologii przez świeckich nie jest nowością w Kościele, bowiem w starożytności chrześcijańskiej świeccy teologowie jako pierwsi tworzyli zarys naukowej interpretacji Objawienia⁹⁷.

Zgodnie z normami konstytucji „*Sapientia christiana*” świeccy mogą spełniać funkcje wykładowców na uniwersytetach i wydziałach kościelnych, bowiem art. 25, § 1 postanawia: „od tego, aby ktoś mógł zostać stałym wykładowcą na wydziale wymagane jest, żeby: 1° odznaczał się wiedzą, poczuciem odpowiedzialności i nieposzlakowaną opinią; 2° posiadał doktorat albo równorzędny tytuł, bądź szczególnie wielkie osiągnięcia naukowe; 3° potrafił udokumentować, szczególnie przez publikacje swoją zdolność do badań naukowych; 4° wykazał się wymaganymi umiejętnościami dydaktycznymi”⁹⁸.

Reasumując normy prawodawstwa posoborowego można zauważyć, że znalazły w nich odzwierciedlenie zasady nauki soborowej dotyczące udziału świeckich w misji proroczej Chrystusa. Zwłaszcza należycie została uregulowana sprawa działalności katechetycznej świeckich, ich przygotowania do tego zadania oraz rola w jego spełnianiu. Nie ulega wątpliwości, że współcześnie katechizacja prowadzona przez świeckich jest wielką szansą Kościoła, zwłaszcza w krajach misyjnych oraz tych częściach Kościoła, gdzie obojętność religijna szeroko zapaściła korzenie. Zagadnienie to jednak wymaga odrębnego opracowania.

Natomiast wydaje się, że nieuregulowano jeszcze należycie sprawy głoszenia słowa Bożego przez świeckich w kościołach i kaplicach. Jak

⁹⁴ Instrukcja „*Ecclesiae imago*” n. 69 s. 71 (PPK, t. VI, z. 1, n. 1557).

⁹⁵ Art. 31, AAS 74 (1979) s. 484.

⁹⁶ Por. szkoła katolicka, n. 71—73 (PPK, t. XI z. 1 n. 20690—20692).

⁹⁷ Por.: *A del Portillo Fieles y laicos en la Iglesia, Bases de sus respectivos estatutos jurídicos*, Pamplona 1969, s. 106—116; P. Nitecki, *Teologowie świeccy w Kościele*, „Chrześcijanin w świecie” 11 (1974) nr 4 s. 67—82.

⁹⁸ Konstytucja Apostolska „*Sapientia christiana*”: AAS 71 (1979) s. 482.

już wyżej zaznaczono, głoszenie homilii w czasie Mszy św. jest zarezerwowane zasadniczo kapłanowi lub diakonowi, ale można znaleźć inne okazje, w których świeccy odpowiednio przygotowani, zabiorą głos w kościołach, np. na temat prawd religijnych o małżeństwie i rodzinie, czy w czasie różnych nabożeństw paraliturgicznych, chociażby w czasie nabożeństw majowych. Ta problematyka winna być przedmiotem prawodawstwa partykularnego, Synodów partykularnych, a zwłaszcza Krajowych Konferencji Biskupich.

3. UDZIAŁ ŚWIECKICH W MISJI UŚWIĘCANIA

Z głoszeniem i przyjęciem prawdy ewangelicznej jest ściśle związana łaska Boża i uświęcenie, toteż z udziałem świeckich w misji profetycznej Chrystusa, łączy się nierozzerwalnie ich udział w jego misji uświęcającej. Świeccy są odpowiedzialni za właściwy im udział w misji uświęcania, są zobowiązani do działania mającego na celu uświęcenie siebie i innych.

Prace przygotowawcze do Soboru Watykańskiego II

W związku z postępującą desakralizacją współczesnego człowieka i świata, w postulatach na Sobór Watykański II, zwrócono uwagę na funkcję uświęcającą wykonywaną przez świeckich. Świeccy będący poprzez chrzest i bierzmowanie członkami Kościoła, są odpowiedzialni za uświęcenie świata. Mają obowiązek uświęcać siebie, innych, a także świat⁹⁹. Zwrócono również uwagę, że należy podać i określić prawa oraz obowiązki świeckich odnoszące się do ich czynnego uczestnictwa w liturgii świętej¹⁰⁰. Postulowano, aby skonkretyzować udział świeckich w kulcie, a więc w zakresie przyjmowania sakramentów, udziału w Ofierze Mszy św. oraz korzystania z sakramentaliów. Proponowano określić rolę świeckich w szafowaniu sakramentu małżeństwa oraz zobowiązać ich do przygotowania innych do przyjęcia sakramentów¹⁰¹.

Projekt schematu Konstytucji o Kościele przygotowany przez Komisję Teologiczną i zaprezentowany Centralnej Komisji Przygotowawczej Soboru Watykańskiego II w dniu 9 maja 1962 roku, zawiera rozdział VI „De laicis”. Podkreślono w nim prawo świeckich do otrzymania od hierarchii tych pomocy, które są potrzebne do zbawienia. Następnie zaznaczono, że świeccy odrodzeni we chrzcie jako dzieci Boże są przeznaczeni do spełniania kultu religii chrześcijańskiej. Mają także aktywnie uczestniczyć w liturgii, a zwłaszcza w ofierze eucharystycznej, łącząc swoje dary

⁹⁹ *Antepraeparatoria*, t. II cz. 1 s. 631; t. II cz. 1 s. 584; t. III, s. 166—167.

¹⁰⁰ *Antepraeparatoria*, t. II cz. 1 s. 706.

¹⁰¹ *Antepraeparatoria*, t. III s. 165—166.

z darami składającego ofiarę i przez ręce kapłana ofiarując Bogu boską ofiarę¹⁰². Ostateczna przedсобorowa redakcja schematu o Kościele w omawianej części rozdziału „De laicis” była powtórzeniem powyższej treści¹⁰³.

Schemat o apostołstwie świeckich przygotowany przez Komisję d/s Apostołstwa Świeckich, przedstawiony Centralnej Komisji Przygotowawczej w dniu 18 czerwca 1962 roku naucza o udziale świeckich w misji uświęcania. Świeccy mają obowiązek aktywnego uczestnictwa w kulcie liturgicznym, szczególnie w ofierze eucharystycznej ofiarując siebie z Chrystusem-Ofiarą i przyjmując Jego Ciało i Krew. Świeccy uświęcają siebie przez modlitwę prywatną, udział w modlitwie liturgicznej przez częste przyjmowanie sakramentów świętych, zwłaszcza sakramentu pokuty oraz przez praktykowanie cnót głównie teologicznych. Mają także troszczyć się o przygotowanie innych do sakramentów¹⁰⁴.

Dyskusja nad schematem zwróciła uwagę na jego rozwlekłość. Domagano się szerszego omówienia udziału świeckich w liturgii, a także podjęcia problematyki uświęcania rodziny, jak również podkreślenia roli świeckich w misji uświęcania parafii¹⁰⁵.

Przedсобorowy schemat konstytucji o apostołstwie świeckich w niewielkim tylko stopniu uwzględnił zasugerowane propozycje. Mianowicie bardziej podkreśla potrzebę troski o uświęcenie innych poprzez różnorodną działalność apostołską. Nadal jednak jest bardzo obszerny, liczy bowiem 42 rozdziały¹⁰⁶.

Projekt schematu o świętej liturgii opracowany przez Komisję Liturgiczną przedstawiony na zebraniu Centralnej Komisji Przygotowawczej w dniach 26—27 oraz 29—30 marca 1962 roku zawiera propozycje o udziale świeckich w liturgii. Świeccy mają prawo i obowiązek czynnego uczestnictwa w obrzędach liturgicznych. Toteż zreformowane księgi liturgiczne winny uwzględniać udział świeckich. W sprawowaniu liturgii każdy, czy to duchowny czy świecki wypełnia swoje zadanie, które z natury rzeczy przypada mu w udziale. Ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie chóru spełniają prawdziwe funkcje liturgiczne. Dlatego winni wykonywać swój urząd pobożnie, dokładnie, bowiem tego wymaga święta posługa i do tego ma prawo lud Boży. Należy ustanowić komisje liturgiczne na różnych szczeblach, w ich pracach mogliby uczestniczyć świeccy znawcy liturgii, muzyki i sztuki kościelnej. Należy również ułożyć krótszy obrzęd chrztu, którym mogliby się posługiwać kate-

¹⁰² *Antepreparatoria*, t. II cz. 3 s. 1088.

¹⁰³ *Schemata*, series secunda, s. 38.

¹⁰⁴ *Antepreparatoria*, t. II cz. 4 s. 473, 480—481, 489—490.

¹⁰⁵ Tamże, s. 545, 557—558.

¹⁰⁶ *Schemata*, series quarta, s. 76—77.

chiści na misjach i świeccy w niebezpieczeństwie śmierci. Zaleca się, aby także świeccy odmawiali brewiarz, czy to wspólnie z kapłanami, czy na swoich zebraniach lub indywidualnie¹⁰⁷. Ostateczna przedsoborowa treść konstytucji o liturgii świętej, dotycząca udziału świeckich w czynnościach liturgicznych, powtarza myśli poprzedniego projektu schematu¹⁰⁸.

Podsumowując okres przygotowawczy do Soboru Watykańskiego II, trzeba zauważyć, że wyraźnie podkreślono prawo i obowiązek udziału świeckich w misji uświęcania i wskazano na jego podstawy. Świeccy mają prawo i obowiązek czynnego uczestnictwa w liturgii świętej. Słusznie stwierdzono, że ministranci, lektorzy i członkowie chóru spełniają prawdziwe funkcje liturgiczne, lecz ilość tych funkcji przyznana świeckim jest za małą.

Dyskusja i dokumenty soborowe

Schemat konstytucji o Kościele zaprezentowany ojcom podczas 31 Kongregacji generalnej w grudniu 1962 roku pokrywa się ze schematem przedsoborowym¹⁰⁹. Dyskusja soborowa w początkowej fazie podkreśliła rolę sakramentów w spełnianiu misji kapłańsko-uświęcającej przez świeckich. Wskazano na to, że zachodzi potrzeba aktywnego udziału świeckich we wszystkich czynnościach liturgicznych, bowiem każda czynność liturgiczna jest aktem całego Kościoła, całego ludu Bożego. Aktywny udział w kulcie liturgicznym jest jednym ze sposobów uświęcania. Należy szerzej omówić także inne sposoby uświęcania siebie i świata¹¹⁰.

Zmieniony schemat konstytucji o Kościele został zaprezentowany w czasie 37 Kongregacji Generalnej dnia 30 września 1963 roku. W rozdziale III „De Populo Dei et speciatim de laicis” mówi o udziale świeckich w kapłańsko-uświęcającej misji Chrystusa, która dokonuje się przede wszystkim przez sakramenty: chrztu, bierzmowania, Eucharystii i małżeństwa. Małżeństwo sakramentalne jest źródłem uświęcenia dla małżonków i ich dzieci¹¹¹. Omawiany schemat posiada nowy rozdział: „De vocatione ad sanctitatem in Ecclesia”, w którym stwierdzono, że wszyscy ochrzczeni są zobowiązani troszczyć się o pomnożenie łaski, o uświęcenie siebie i świata i winni dążyć do świętości¹¹².

W dalszej dyskusji nad schematem o Kościele zaznaczono, że udział świeckich w misji uświęcania dokonuje się także przez pozostałe sakramenty, a więc pokuty, namaszczenia chorych, a nawet kapłaństwa, gdyż kapłaństwo służy wzrostowi świętości całego ludu Bożego¹¹³. Propono-

¹⁰⁷ *Praeparatoria*, t. II cz. 3 s. 33, 35, 41, 42, 279, 320.

¹⁰⁸ *Schemata*, series prima, s. 155—201.

¹⁰⁹ *Acta Synodalia*, t. I cz. 4 s. 12—91.

¹¹⁰ *Acta Synodalia*, t. II cz. 1 s. 331—332, 334—335.

¹¹¹ Tamże, s. 258—259.

¹¹² Tamże, s. 269—274.

¹¹³ Tamże, s. 326.

wano, by dokładniej omówić znaczenie chrztu i bierzmowania, jak również pozostałych sakramentów. Świeccy realizują swoją misję uświęcania nie tylko przez sakramenty, ale przez cnoty¹¹⁴. Sugerowano uwzględnić dwa zasadnicze aspekty udziału świeckich w misji uświęcania: sprawowanie kultu i składanie ofiar duchowych z całego życia chrześcijańskiego. Jeden i drugi aspekt winien mieć na uwadze chwałę Bożą. Podstawą wszelkich zadań świeckich zmierzających do uświęcenia jest zjednoczenie z Chrystusem; przez fakt stworzenia człowiek jest wezwany do składania Bogu Stwórcy zewnętrzno-kultu religijnego¹¹⁵.

Skutkiem dyskusji stał się poprawiony i uzupełniony schemat konstytucji o Kościele zaprezentowany podczas 80 Kongregacji Generalnej 15 września 1964 roku. Omawia on dwukrotnie interesujące nas zagadnienia, najpierw w punkcie 11 „De exercitio sacerdotii comunis in sacramentis” naucza, że realizacja posługi uświęcania dokonuje się przez uczestnictwo w sakramentach świętych i przez cnoty. Następnie przedstawia rolę poszczególnych sakramentów¹¹⁶.

Następnie punkt 34 znajdujący się w rozdziale IV, noszący tytuł „De participatione laicorum in sacerdotio universali et cultu”, stwierdza, że Jezus Chrystus, najwyższy Kapłan, wezwał świeckich do udziału w swej funkcji kapłańskiej dla sprawowania kultu duchowego. Dlatego też ich uczynki, modlitwy, apostołskie inicjatywy, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca, a nawet wypoczynek, jeśli są wykonywane zgodnie z przykazaniami, stają się duchowymi ofiarami, które są składane w eucharystycznej ofierze wraz z ofiarą Ciała Pańskiego¹¹⁷.

Dalsza dyskusja nad punktem 11 „De exercitio sacerdotii communis in sacramentis”, która odbyła się w czasie 113 Kongregacji Generalnej 30 października 1964 roku¹¹⁸, nie wniosła istotnych zmian do omawianego punktu schematu o Kościele, który został włączony 21 listopada 1964 roku do konstytucji dogmatycznej o Kościele¹¹⁹. Natomiast dyskusja nad punktem 34 „De participatione laicorum in sacerdotio universali et cultu” (17 listopada 1964 roku, podczas 124 Kongregacji Generalnej) doprowadziła tylko do zmiany tytułu na „De participatione laicorum in sacerdotio communi et cultu”¹²⁰. Cała pozostała treść punktu 34 została włączona do Konstytucji o Kościele. Także w innych miejscach tejże Konstytucji są krótkie wzmianki na interesujący nas temat¹²¹.

Rozwinięcie nauki o udziale świeckich w misji kapłańsko-uświęcają-

¹¹⁴ *Acta Synodalia*, t. II cz. 1 s. 196—197.

¹¹⁵ Tamże, s. 285, *Acta Synodalia*, t. II cz. 3 s. 102, 538.

¹¹⁶ *Acta synodalia*, t. III cz. 1 s. 183—185.

¹¹⁷ Tamże, s. 275.

¹¹⁸ *Acta Synodalia*, t. III cz. 6 s. 96—97.

¹¹⁹ Konstytucja soborowa „*Lumen gentium*”, n. 11.

¹²⁰ *Acta Synodalia*, t. III cz. 8 s. 114.

¹²¹ Konstytucja soborowa „*Lumen gentium*”, n. 34, n. 37, 1.

cej, zawarte w Konstytucji soborowej „Lumen gentium” znajdujemy w dekrete „Apostolicam actuositatem”. Jak już wspomniano schemat tego dokumentu przygotowany przed Soborem i już wówczas krytykowany za swoją rozwlekłość, został znacznie skrócony i w dniu 22 kwietnia 1963 roku zatwierdzony przez papieża Jana XXIII do dyskusji soborowej¹²². Schemat ten, poza wskazaniem obowiązku świeckich dążenia do nadprzyrodzonej doskonałości, nie zawiera innych wskazań dotyczących uczestnictwa świeckich w misji uświęcania¹²³.

Tocząca się w 1964 r. dyskusja nad schematem zwróciła uwagę na potrzebę szczegółowego omówienia udziału świeckich w kulcie liturgicznym. Podkreśliła również potrzebę rozróżnienia czynności liturgicznych spełnianych przez świeckich, do których potrzebują misji kanonicznej od kompetentnej władzy kościelnej, od tych, które mogą spełniać we własnym imieniu¹²⁴. Zaproponowano rozbudowanie zagadnienia dotyczącego uświęcenia rodziny przez udzielenie ojcu rodziny prawa liturgicznego błogosławienia dzieci według tekstu znajdującego się w specjalnych księgach liturgicznych oraz przewodniczenia niektórym obrzędom liturgicznym. Sugerowano także, aby odpowiednio przygotowanym świeckim powierzyć szafarstwo niektórych sakramentaliów. Bardzo mocno akcentowano czynny udział świeckich w Eucharystii, zarówno przez spełnianie dostępnych im funkcji, jak i przez przyjmowanie Ciała i Krwi Pańskiej. Swoją działalność liturgiczną winni świeccy związać z parafią¹²⁵.

Schemat dekretu o apostołstwie świeckich zaprezentowany Ojcom Soboru w czasie 95-tej Kongregacji Generalnej 6 października 1964, mówiąc o udziale świeckich w posłudze uświęcania stwierdza, że polega on na uczestnictwie w świętej liturgii, modlitwach oraz życiu chrześcijańskim w zjednoczeniu z Chrystusem i ożywionym łaską Ducha Św. Szczególnym miejscem uświęcenia jest rodzina chrześcijańska, w której oboje małżonkowie mają obowiązek być współpracownikami łaski sakramentu małżeństwa. Innym miejscem, stwarzającym świeckim okazję realizacji własnego i innych uświęcenia jest parafia¹²⁶.

Kontynuując dyskusję nad schematem o apostołstwie świeckich, 1964—1965 r. podkreślano, że w działalności apostołskiej świeckich należy zwrócić uwagę na ich uczestnictwo w uświęcaniu, dokonującym się przy pomocy łaski Ducha Świętego otrzymanej w sakramentach. Udział świeckich w posłudze uświęcania jest ich prawem i obowiązkiem. Świeccy mają prawo do własnej duchowości. Przez czynne uczestnictwo w

¹²² *Acta Synodalia*, t. III cz. 4 s. 669—710.

¹²³ Por. tamże, s. 709.

¹²⁴ Tamże, s. 92—93, 772.

¹²⁵ *Acta Synodalia*, t. III cz. 3 s. 396—398.

¹²⁶ Tamże, s. 369—372.

liturgii i praktykowanie cnoty wiary, nadziei i miłości świeccy są zobowiązani do rozwijania swojej własnej duchowości¹²⁷.

Poprawiony schemat o Apostolstwie świeckich, przedstawiony 134 Kongregacji Generalnej dnia 23 września 1965 roku wnosi nowe myśli dotyczące udziału świeckich w misji kapłańsko-uświęcającej. Świeccy mają obowiązek troski o uświęcenie innych, który wypływa bezpośrednio z przykazania miłości. Świeccy do spełniania posługi uświęcania są przez Jezusa Chrystusa przeznaczeni i konsekrowani, i dlatego mają prawo i obowiązek jej wykonywania. W tekście użyto słów „deputantur i consecrantur”. Dla uświęcenia Ludu Bożego udziela Duch Święty świeckim szczególnych darów zwanych charyzmatami. Charyzmaty są łaską, są więc święte i mają się przyczyniać do uświęcania innych. Czynny udział w liturgii świętej jest pomocą duchową, jest darem Chrystusa poprzez Kościół, służącym w zjednoczeniu z Bogiem i uświęceniu¹²⁸.

Dalsza dyskusja w 1965 r. nad interesującym nas zagadnieniem udziału świeckich w misji uświęcania nie wniosła nowych istotnych treści do poprzedniego schematu¹²⁹. Dlatego też schemat dekretu o apostolstwie świeckich przedstawiony 9 listopada 1965 r., w czasie 156 Kongregacji Generalnej nie wprowadził istotnych zmian w przedstawieniu nauki o udziale świeckich w misji uświęcania, podanej w poprzednim schemacie¹³⁰, i taka też treść znajduje się w dekrecie „Apostolicam actuositatem” uchwalonym w czasie VIII Sesji Publicznej, dnia 18 listopada 1965 r.¹³¹

Uzupełnienie nauki soborowej o udziale świeckich w misji kapłańsko-uświęcającej znajdujemy w Konstytucji o Liturgii Świętej, ponieważ konstytucja podaje możliwości czynnego udziału świeckich w kulcie liturgicznym. Jak już wspomniano schemat Konstytucji o Liturgii Świętej przygotowany przed obradami Soboru Watykańskiego II, wylicza kilka funkcji liturgicznych, jakie świeccy mogą spełniać: ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie chóru. Świeccy mogą odmawiać brewiarz, w wyjątkowych sytuacjach udzielać chrztu, jak również pomagać w działalności komisji liturgicznych.

Dyskusja soborowa nad schematem Konstytucji o Liturgii Świętej niewiele wniosła na temat udziału świeckich w czynnościach liturgicznych. Jedyna istotniejsza zmiana dotyczy możliwości powierzenia świeckim udzielania niektórych sakramentaliów¹³². Ta propozycja została włączona do III rozdziału schematu Konstytucji o Liturgii Świętej, który

¹²⁷ *Acta Synodalia*, t. IV cz. 2 s. 317—318.

¹²⁸ Tamże, s. 314—316.

¹²⁹ *Acta Synodalia*, t. IV cz. 6 s. 30—44.

¹³⁰ Tamże, s. 12—126.

¹³¹ Dekret soborowy „Apostolicam actuositatem”, n. 3—4.

¹³² *Acta Synodalia*, t. II cz. 2 s. 750.

był reprezentowany w czasie 48 Kongregacji Generalnej, dnia 15 października 1963 r.¹³³ Cytowana propozycja o udzielaniu sakramentaliów przez świeckich weszła bez zmian do Konstytucji o Liturgii Świętej, podobnie jak i inne normy o czynnym udziale świeckich w kulcie liturgicznym¹³⁴.

Nauka soborowa o udziale świeckich w misji kapłańsko-uświęcającej daje solidne uzasadnienie prawa i obowiązków świeckich do jej spełnienia. Zadowalająco omawia środki dostępne świeckim w spełnianiu misji uświęcania takie jak: sakramenty, udział w kulcie liturgicznym, modlitwa, praktykowanie cnót, naśladowanie świętych itp. Jasno wyznaczono cel, do którego winno zdążać spełnianie posługi uświęcania przez Kościół. Świeccy nie tylko należą do Kościoła, do Ludu Bożego, lecz ten Lud Boży stanowią, a zatem są odpowiedzialni za spełnianie podstawowej misji zbawczej Kościoła.

Natomiast wydaje się, że Konstytucja o Liturgii nie ukazała świeckich jako pełnoprawnych uczestników misji kapłańsko-uświęcającej, gdyż przyznaje im za mało funkcji liturgicznych i przy możliwości udzielania sakramentaliów wprowadza zbyt rygorystyczne zastrzeżenia (niektórych sakramentaliów, w wyjątkowych wypadkach, za zgodą ordynariusza). Takie stanowisko konstytucji wobec świeckich można chyba usprawiedliwić tym, że jej uchwalenie wyprzedziło dyskusję nad dowartościowaniem świeckich i ogłoszenie nauki o świeckich w Konstytucji „Lumen gentium”. Ponadto w nauce o uczestnictwie świeckich w misji kapłańsko-uświęcającej, wypadałoby bardziej podkreślić, że uczestnictwo to różni się od uczestnictwa hierarchii. Potrzeba taka zachodzi w związku z szerzącymi się błędami na temat roli świeckich w posłudze uświęcania. Można się bowiem spotkać z opiniami, jakoby w pewnych sytuacjach istniała możliwość sprawowania Eucharystii przez wspólnotę wierzących pod przewodnictwem jednego ze świeckich, albo że ojciec rodziny mógłby sprawować Eucharystię jako szafarz, czy wspólnota mogłaby wyznaczyć kogoś ze swego grona, by przewodniczył liturgii Słowa i Ofiary. Inne błędne opinie dotyczą Sakramentu Pokuty przypisując świeckim możliwość szafowania nim¹³⁵.

Byłoby także wskazane, aby Konstytucja o liturgii Świętej przy omawianiu Eucharystii wprowadziła rozróżnienie, że szafarzem Ofiary Eucharystycznej może być tylko biskup i kapłan, natomiast szafarzem Komunii św. w pewnych okolicznościach, może być także świecki.

¹³³ Tamże, s. 548—557.

¹³⁴ Konstytucja soborowa „Sacrosanctum Concilium”, n. 14, 28, 29, 44, 68, 79, 100.

¹³⁵ Por.: „Concilium” 1—10 (1968), s. 419—420 (O. Reegen), 215 (J. Duss von Werdt).

Ustawodawstwo posoborowe

W oparciu o naukę soborową o udziale świeckich w misji kapłańsko-uświęcającej, zostały podane w prawodawstwie posoborowym szczegółowe normy przyznające im różne uprawnienia oraz określające obowiązki. Problematyką tą zajęli się także autorzy¹³⁶. W misji uświęcania uczestniczą na swój sposób także członkowie hierarchii. Ze spełnianego, właściwego hierarchii sposobu uczestnictwa, wynika obowiązek należytego szafowania sakramentami świętymi i innymi dobrami duchowymi. Natomiast świeccy mają prawo otrzymywania od nich dóbr duchowych Kościoła. Prawo to przyznawał również świeckim już Kodeks (Kan. 682). Konstytucja „Lumen gentium” w rozdziale „De laicis” (n. 37, 1) przytacza w zmienionym brzmieniu dyspozycję kodeksową, gdyż wymieniając świeckich dodaje: „sicut omnes christifideles”, oraz postanawia, że wymienieni mają prawo obficie (*abundanter*) otrzymywać dobra duchowe. Poprzez obfite otrzymywanie dóbr duchowych mają świeccy realizować swój udział w misji uświęcania. Może jednak zaistnieć sytuacja, że świeccy nie otrzymają w obfitości dóbr duchowych, zwłaszcza płynących z sakramentów świętych z powodu braku kapłanów. Wówczas kapłani są zobowiązani obdarzać świeckich dobrami duchowymi proporcjonalnie do swoich możliwości¹³⁷. Można zauważyć, że w publikacjach autorów bardzo mocno podkreśla się prawo świeckich do otrzymywania dóbr duchowych, natomiast ich obowiązek obfitego czerpania z dostępnych im dóbr duchowych zasadniczo pomija się milczeniem.

Idąc po linii wskazań dokumentów soborowych, ustawodawstwo posoborowe precyzuje prawo świeckich do czynnego udziału w kulcie liturgicznym. Wierni spełniają swoją funkcję liturgiczną przez pełny, świadomy i czynny w niej udział, czego domaga się sama natura liturgii i do tego Lud Boży ma prawo¹³⁸. Świeccy mają prawo do należytej formacji liturgicznej, aby godnie i owocnie mogli uczestniczyć w kulcie liturgicznym i wypełniać powierzone im funkcje. Już pierwsze dokumenty posoborowe dotyczące kultu liturgicznego wydane jeszcze przed zakończeniem Soboru zwracają uwagę na potrzebę zapoznania wiernych, stosownie do ich wieku, warunków życiowych i poziomu umysłowego z wartością i mocą

¹³⁶ Por.: L. Orsy, *The Fundamental Rights of Christians and the Exercise of the „munus sanctificandi”*, [w:] *Die Grundrechte des Christen in Kirche und Gesellschaft* (dokumenty IV Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego), Fryburg 1981, s. 208—209; P. Bonnet, *Est in Ecclesia diversitas ministerii sed unitas missionis*, tamże, s. 303; P. Lombardia, *I diritti del laico nella Chiesa*, „Concilium” 7/8 (1971) s. 166.

¹³⁷ Por.: M. Carrasco, s. 131, por. P. Lombardia, *Los Laicos en el derecho de la Iglesia*, „Ius canonicum” 6 (1966) s. 348; A. del Portillo, *Los derechos de los fieles*, „Ius canonicum” 11 (1971) s. 92—93.

¹³⁸ Kongregacja Obrzędów, Instrukcja „Musicam sacram”, nr 15 (PPK, t. I, z. 3, n. 1241).

liturgii oraz doprowadzenia ich do pełnego uczestnictwa w obrzędach Kościoła¹³⁹. Za formację liturgiczną świeckich odpowiedzialni są kapłani, a przede wszystkim biskup diecezjalny¹⁴⁰.

W czasie Synodu Biskupów w 1974 r. omawiano sprawę spełniania czynności liturgicznych przez świeckich, w tych częściach Kościoła, w których brak kapłanów jest wyraźnie odczuwalny. Wskazywano, że w takich okolicznościach, biskup winien udzielić mandatu świeckim należycie przygotowanym, aby mogli prowadzić wspólną modlitwę, udzielać chrztu i Komunii św. oraz asystować przy zawieraniu małżeństw¹⁴¹. Czynny udział świeckich w kulcie liturgicznym ma zaznaczyć się także w ich pracy, czy to w komisji liturgicznej, czy w komisji muzyki sakralnej¹⁴².

Dokumenty posoborowe oprócz podkreślenia obowiązków świeckich udziału we Mszy św. przez składanie ofiary przez ręce kapłana i przyjmowanie Ciała i Krwi Pańskiej wymieniają i opisują funkcje, które świeccy mogą wykonywać. Do funkcji tych instrukcja „*Musicam sacram*”, wydana niedługo po zakończeniu Soboru Watykańskiego II, bo 5 marca 1967 r., zalicza następujące: ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie scholi kantorów. Szerzej instrukcja omawia zadania kantorów oraz ich przygotowania. Wspomniane funkcje świeckich omawia także wprowadzenie ogólne do mszału rzymskiego¹⁴³.

Ważną decyzją na temat udziału świeckich w funkcjach liturgicznych, spełnianych w czasie Mszy św., przynosi motu proprio Papieża Pawła VI „*Ministeria quaedam*” z 15 sierpnia 1972 r. Postanawia ono, że posługa lektoratu i akolituatu może być powierzana wiernym świeckim i nie jest już zarezerwowana tylko dla kandydatów do Sakramentu Kapłaństwa. Dokument wylicza czynności przysługujące tym, którzy zostali wprowadzeni w posługę lektoratu akolituatu. Tak więc lektor jest ustanowiony dla wypożyczania funkcji czytania słowa Bożego w zgromadzeniu liturgicznym. Z tej racji wykonuje on czytanie Pisma św. (oprócz Ewangelii); jeżeli zaś nie ma psalterzysty, odmawia psalm responsoryjny, on też wygłasza intencje modlitwy powszechnej, a gdy nie ma do dyspozycji diakona lub kantora, kieruje śpiewem oraz przygotowuje wiernych do godnego przyjęcia sakramentów.

¹³⁹ Papież Paweł VI, Motu proprio „*Sacram Liturgiam*”, wstęp (PPK t. I z. 2 n. 808); Kongregacja Obrzędów, Instrukcja „*Inter Oecumenici*”, n. 19 (PPK t. I z. 2 n. 853).

¹⁴⁰ Kongregacja Biskupów, Instrukcja „*Ecclesiae imago*”, n. 82, s. 83 (PPK, t. VI z. 1 n. 10588).

¹⁴¹ Por.: *Notitiae*, n. 99 s. 354—362 (PPK, t. VII z. 3 n. 14213—14214)

¹⁴² Kongregacja obrzędów, Instrukcja „*Musicam sacram*”, n. 68—68 (PPK, t. I, z. 3 n. 1296—1299).

¹⁴³ *Institutio generalis Missalis Romani*, n. 62—73, Typis Polyglottis Vaticanis 1969; Kongregacja obrzędów, Instrukcja „*Eucharisticum mysterium*”, n. 11—13 (PPK, t. I z. 3 n. 1098—1105).

Akolita zostaje ustanowiony po to, aby wspomagał diakona i służywał kapłanowi, ma pomagać diakonowi i kapłanowi w wykonywaniu czynności liturgicznych, zwłaszcza podczas odprawiania Mszy św. Ponadto do niego — jako do nadzwyczajnego szafarza — należy udzielanie Komunii św., wystawianie Najśw. Sakramentu dla adoracji wiernych. Funkcje te wypełniać może w ściśle określonych okolicznościach, które omówimy poniżej¹⁴⁴.

Udzielanie Komunii św. w czasie i poza Mszą św., wystawianie Najśw. Sakramentu dla adoracji i zanoszenie Komunii św. do chorych przez świeckich, zarówno tych, którzy zostali wprowadzeni w posługę akolitu, jak i innych, stanowią niewątpliwie szczytowe uprawnienie świeckich w dziedzinie kultu liturgicznego. Dlatego warto prześledzić, jak kształtowały się one w prawodawstwie posoborowym.

Jak już wspominaliśmy w konstytucji soborowej „Sacrosanctum Concilium” nie ma jeszcze wzmianki o udzielaniu Komunii św. przez świeckich. Spotykamy ją dopiero w II Instrukcji wykonawczej do Konstytucji o Liturgii Świętej, z dnia 5 września 1970 roku, wydanej przez Kongregację Kultu Bożego. Zezwala ona, aby biskup diecezjalny, posiadający zgodę Stolicy Apostolskiej upoważniał świeckich do odprawiania Liturgii Słowa i udzielania Komunii św.¹⁴⁵

Nieco wcześniej, bo 30 kwietnia 1969 r. Kongregacja Sakramentów wydała instrukcję, w której wspomniano, że biskupi diecezjalni i prawnie im przyrównani, mogą się zwracać do Stolicy Apostolskiej o upoważnienia, na podstawie których będą udzielać zezwoleń swoim podwładnym, wiernym świeckim na szafarstwo Komunii św.¹⁴⁶ Uprawnieniami świeckich związanymi z Eucharystią zajmuje się motu proprio „Ministeria quaedam”, przyznające świeckim prawo przyjmowania posługi akolitu. Akolita na podstawie prawa jest nadzwyczajnym szafarzem Komunii św. Może on udzielać Komunii św. wówczas, gdy szafarze zwyczajni są nieobecni, ewentualnie, gdy nie mogą oni wykonywać posługi z powodu choroby, podeszłego wieku lub sprawowania innej funkcji duszpasterskiej, albo też liczba wiernych przystępujących do Komunii św. jest tak wielka, że Msza św. zbyt szybko się przeciągała. W podanych okolicznościach akolita może wystawiać i schować Najśw. Sakrament, nie może jednak udzielać z tej okazji błogosławieństwa¹⁴⁷. Aczkolwiek akolita w wymienionych okolicznościach może na podstawie prawa udzielać Komunii św., wydaje się jednak, że przed udzielaniem winien to uzgodnić z rektorem kościoła, odpowiedzialnym za organizowanie nabożeństw.

¹⁴⁴ Motu proprio „Ministeria quaedam”, n. 3—6: AAS 64 (1972) s. 531—533.

¹⁴⁵ Instrukcja „Liturgicae instaurationes”, n. 6 (PPK, t. III z. 2 n. 5691).

¹⁴⁶ Instrukcja „Fidei custos” (PPK, t. VIII z. 2 n. 15019—15034).

¹⁴⁷ Motu proprio „Ministeriam quaedam”, n. 6: AAS 64 (1972) s. 532.

Sprawę uprawnień świeckich, dotyczących Najśw. Sakramentu reguluje instrukcja „*Immensae caritatis*” wydana przez Kongregację Sakramentów 29 stycznia 1973 r. Przyznaje ona ordynariuszom miejsca władzę zezwalania świeckim w poszczególnych wypadkach na udzielanie Komunii św., na zanoszenie Jej chorym do domu również na sposób Wiatyku. Zezwoleń tych mogą udzielać ordynariusze miejsca na pewien okres czasu lub na stałe wówczas, gdy:

1° nie ma kapłana, diakona lub akolity

2° gdy wymienieni wyżej nie mogą udzielić Komunii św. z powodu wykonywania innej posługi duszpasterskiej, braku zdrowia lub starości,

3° liczba wiernych przystępujących do Komunii św. jest tak wielka, że Msza św. zbyt szybko przeciągała by się.

Oprócz tego Ordynariusze miejsca mogą upoważniać poszczególnych kapłanów do wyznaczenia osób świeckich, które by w wypadku prawdziwej konieczności udzielały Komunii św., w pojedynczych wypadkach. Świecki przewidziany na nadzwyczajnego szafarza ma być odpowiednio przygotowany, winien odznaczać się wzorowym życiem chrześcijańskim i głęboką czcią wobec Eucharystii. Przy wyznaczaniu nadzwyczajnego szafarza udzielania Komunii św. instrukcja podaje następującą kolejność: lektor, alumn wyższego seminarium, zakonnik, zakonnica, katechista, wierne świecki: mężczyzna lub kobieta. Zaleca się, aby osoba świecka wybrana do udzielania Komunii św. otrzymała upoważnienie spełniania funkcji w specjalnym obrzędzie ¹⁴⁸.

Instrukcja podając kolejność osób przy wyznaczaniu szafarza nadzwyczajnego Komunii św. zezwala ordynariuszowi na jej zmianę. Dyspozycja ta więc nie ma charakteru ściśle obowiązującego ¹⁴⁹. Na uwagę zasługuje postanowienie instrukcji przyznające ordynariuszom władzę upoważniania kapłanów do wyznaczania świeckich szafarzy Komunii św. w wypadku prawdziwej konieczności, czyli w analogicznych okolicznościach, w jakich mogą to czynić ordynariusze miejsca ¹⁵⁰.

Upoważnienia świeckich związane z Eucharystią poszerzają jeszcze bardziej przepisy zawarte w Uwagach ogólnych dotyczących Komunii św. oraz kultu Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą św. Mianowicie w wypadku prawnego przeszkodzenia kapłana lub diakona, akolita i inny nadzwyczajny szafarz Komunii św., mogą publicznie wystawiać Najśw. Sakrament, a następnie schować bez udzielania błogosławieństwa ¹⁵¹. Ponie-

¹⁴⁸ Instrukcja „*Immensae caritatis*”, n. 1, (PPK, t. VI z. 2 n. 11262—11272).

¹⁴⁹ Por.: E. Sztáfrowski, *Tajemnica Eucharystii w praktyce życia chrześcijańskiego*, [w:] *Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego*, Warszawa 1981, s. 443.

¹⁵⁰ Por.: W. Góralski, *Charakter pastoralny instrukcji Kongregacji Sakramentów Świętych „Immensae caritatis” z dnia 29 stycznia 1973 r.*, „Prawo Kanoniczne” 17 (1974) nr 1—2 s. 107.

waż zgodnie z Instrukcją „*Immensae caritatis*” świecki może być wyznaczony jako szafarz nadzwyczajny Komunii św., jest więc również uprawniony do wystawiania Najśw. Sakramentu do adoracji.

Możliwość czynnego udziału świeckich w Eucharystii, jako nadzwyczajnych szafarzy Komunii św., potwierdza Ojciec Święty Jan Paweł II w „Liście do wszystkich biskupów Kościoła o tajemnicy i kulcie Eucharystii” z 24 lutego 1980 r.¹⁵² Po tej samej linii idą wytyczne instrukcji w sprawie niektórych norm dotyczących kultu tajemnicy eucharystycznej z 3 kwietnia 1980 r. Instrukcja uznaje uprawnienia świeckich dotyczące Eucharystii, a gani jedynie nadużycia¹⁵³.

Prawodawstwo posoborowe określa także funkcje świeckich związane z udzielaniem innych sakramentów świętych. Potwierdza ono ich prawo i obowiązek udzielania sakramentu chrztu, gdy nie ma kapłana lub diakona, a nieochrzczoneму zagraża niebezpieczeństwo śmierci. Stąd świeccy winni się zatroszczyć o zapoznanie się ze sposobem udzielania chrztu. Przy udzielaniu chrztu świeccy mogą wspomagać kapłana, w takim zakresie, w jakim to jest dla nich przewidziane¹⁵⁴. Ważną funkcję dla świeckich spełnianą przy chrzcie św. jest posługa chrzestnego i odpowiedzialność całej społeczności wierzących, zwłaszcza parafii za przygotowanie do sakramentu chrztu św. i realizowanie obietnic tam złożonych¹⁵⁵.

Szczególną rolę mają odegrać świeccy przy szafowaniu sakramentu małżeństwa. Zgodnie z tradycyjną doktryną teologiczną, sami nowożeńcy są szafarzami sakramentu małżeństwa. Prawo kodeksowe zezwala w pewnych okolicznościach na zawarcie małżeństwa bez obecności kapłana, w formie nadzwyczajnej (Kan. 1098). Potwierdza to instrukcja Kongregacji sakramentów skierowana do ordynariuszy miejsca w sprawie kanonicznego zawierania małżeństwa wobec samych świadków zwykłych w szczególnych wypadkach z 7 grudnia 1971 r. Instrukcja ta zezwala ponadto, aby ordynariusze miejsca przygotowali świeckich, którzy mogliby prowadzić katechezę poprzedzającą zawarcie małżeństwa, następnie asystować przy zawarciu małżeństwa zgodnie z Kan. 1098 KPK, pozostawiając nowożeńcom swobodę wyboru dwóch świadków zwykłych. Osoby te miałyby obowiązek spisania dokumentu zawarcia małżeństwa¹⁵⁶.

Świeccy mogą także otrzymać upoważnienie do odprawiania nabożeństwa pogrzebowego, oczywiście bez Mszy św. Zezwala na to Konferencja

¹⁵¹ Kongregacja Kultu Bożego. *Rituale Romanum „De sacra communione et de cultu Mysterii Eucharystici extra Missam”*. Praenotanda, n. 91.

¹⁵² N. 11: AAS 72 (1980) s. 172.

¹⁵³ Por.: Instrukcja „*Inaestimabile donum*”, n. 10: AAS 72 (1980) s. 336.

¹⁵⁴ Uwagi wstępne do *Wtajemniczenia chrześcijańskiego*, n. 15—17 (PPK, t. II z. 2 n. 3413—3415).

¹⁵⁵ Por. tamże, n. 7—10 (PPK, n. 3401—3408); Kongregacja doktryny wiary instrukcja „*De baptismo parvulorum*” (20 X 1980) n. 32—33 s. 19—20.

¹⁵⁶ Instrukcja „*Ad Sanctam Sedem*” (PPK t. VI z. 2 n. 11984—11998).

Biskupia, dokonując przystosowania obrzędu, które musi uzyskać aprobatę apostołską¹⁵⁷.

Wyjątkową, przez nikogo nie zastąpioną rolę w wykonywaniu misji uświęcania mają świeccy w rodzinie. Rodzina chrześcijańska jest wezwana do uświęcania siebie oraz do uświęcania wspólnoty kościelnej i świata. Rodzina chrześcijańska dokonuje tego poprzez życie sakramentalne i modlitwę¹⁵⁸.

Wolno powiedzieć, że ustawodawstwo posoborowe właściwie odczytuje i wprowadza w życie naukę soborową o czynnym uczestnictwie świeckich w misji kapłańsko-uświęcającej Chrystusa. Podając ich prawa i obowiązki dotyczące uczestnictwa w kulcie liturgicznym, a zwłaszcza w sakramentach świętych, pragnie czynnie zaangażować świeckich w uświęcanie siebie, innych, Kościoła i świata. Przy tym ustawodawstwo zachowuje konieczny umiar i powściągliwość. Brak natomiast dyspozycji o udzielaniu sakramentaliów przez świeckich. Można by świeckim przyznać prawo udzielania niektórych sakramentaliów, o czym wspomina Konstytucja soborowa „Sacrosanctum Concilium”, zwłaszcza związanych z życiem małżeńskim, rodzinnym i ich pracą zawodową. Również byłoby wskazane uwrażliwić Konferencje Biskupie na sprawę realizowania postanowień ustawodawstwa powszechnego dotyczącego udziału świeckich w misji uświęcania.

4. UDZIAŁ ŚWIECKICH W MISJI PASTERSKIEJ

Prawda ewangeliczna o godności królewskiej Chrystusa określa charakter Jego królestwa. Świeccy, uczestniczący w funkcji królewskiej Chrystusa, realizują idee Jego królestwa. A królestwo Chrystusa to królestwo prawdy, miłości, sprawiedliwości i pokoju. Toteż uczestnictwo świeckich w misji królewskiej polega na służeniu prawdzie, miłości, sprawiedliwości i pokojowi. Wszelka działalność świeckich zmierzająca do realizowania tych ideałów jest ich uczestnictwem w funkcji pastersko-królewskiej Chrystusa¹⁵⁹. Problematyka ta stała się przedmiotem rozważań Soboru Watykańskiego II, a już wcześniej została zasygnalizowana w postulatach zgłoszonych na Sobór.

Prace przygotowawcze do Soboru Watykańskiego II

We wnioskach zgłoszonych na Sobór Watykański II stwierdzono, że należy określić funkcje świeckich związanych z ich udziałem w misji

¹⁵⁷ Kongregacja Kultu Bożego. Uwagi ogólne do nowego obrzędu pogrzebowego, n. 19 (PPK, t. III z. 2 n. 5304).

¹⁵⁸ Adhortacja Apostolska „Familiaris consortio”, n. 55: AAS 74 (1982) s. 148.

¹⁵⁹ Dla określenia misji pasterskiej używa się często wyrażenia „misja królewska”, a niekiedy „pastersko-królewska” por.: *Antepraeparatoria*, t. II cz. 1 s. 584; t. II cz. 1 s. 299.

pastersko-królewskiej Chrystusa i Kościoła, jak również ich prawa i obowiązki wynikające z tego tytułu. Postulowano, aby świeckich doprowadzić do udziału w zarządzaniu i to zarówno na szczeblu ogólnokościelnym jak również diecezjalnym oraz parafialnym. Winni oni pomóc hierarchii w zarządzaniu podejmując się takich czy innych zadań¹⁶⁰. Świeccy winni otrzymać różne urzędy kościelne, które nie są ściśle kapłańskie. Świeckich należy dopuścić do urzędów Kurii rzymskiej zwłaszcza w kościelnej służbie dyplomatycznej. Zarządzanie kościelnymi dobrami doczesnymi należy powierzyć świeckim. Winno się także dopuścić świeckich do udziału we władzy jurysdykcyjnej, dlatego należy zmienić kanon 118 KPK zabraniający powierzania świeckim funkcji związanych z wykonywaniem jurysdykcji kościelnych¹⁶¹. Świeckim należy umożliwić wypowiedanie się na temat spraw kościelnych, jak i korzystać z ich rad i opinii. W tym celu należy powołać organy doradcze na różnych szczeblach¹⁶².

Trzeba również utworzyć specjalną dykasterię w Kurii rzymskiej z udziałem świeckich, która zajmowałaby się nimi. Winna ona być zrównana w prawach z Kongregacjami. Dykasteria ta kierowałaby działalnością apostołską w całym Kościele¹⁶³. Projekt schematu Konstytucji o Kościele przygotowany przez Komisję Teologiczną, a przedstawiony Centralnej Komisji Przygotowawczej 9 maja 1962 r., w rozdz. „De laicis” wspomina ogólnie, że świeccy na swój sposób uczestniczą w misji królewskiej Chrystusa, a komentarz do tego rozdziału dodaje, że dokonuje się to przez zwycięstwo nad królestwem grzechu¹⁶⁴.

Natomiast Komisja o apostołstwie świeckich, przygotowała projekt schematu o apostołstwie świeckich, który zaprezentowała Centralnej Komisji Przygotowawczej w dniu 18 i 19 czerwca 1962 r. Projekt ten mówił o udziale doświadczonych świeckich w zarządzaniu i organizowaniu spraw kościelnych. Hierarchia może powierzyć świeckim pewne zadania kościelne, które otrzymują przez misję kanoniczną albo poprzez mandat. Biskupi winni utworzyć w każdym kraju komisję, do której mają należeć kapłani i świeccy, a która by koordynowała i kierowała działaniem apostołskim świeckich. Taka komisja mogła by być powołana również przy Stolicy Apostolskiej. Także w każdej diecezji winna powstać rada zajmująca się działalnością społeczną, która będzie się składać z duchownych i biegłych świeckich¹⁶⁵.

Ostateczna przedsoborowa wersja schematu Konstytucji o Kościele¹⁶⁶ oraz schematu o Apostołstwie Świeckich¹⁶⁷, nie wnoszą nowych myśli na

¹⁶⁰ Tamże, s. 512. *Antepreparatoria*, t. III s. 165.

¹⁶¹ *Antepreparatoria*, t. II cz. 1 s. 688—689; t. IV cz. 2 s. 441; t. II cz. 1 s. 764; t. II cz. 3 s. 138; t. II cz. 4 s. 240.

¹⁶² *Antepreparatoria*, t. II cz. 1 s. 647; t. II cz. 8 s. 40.

¹⁶³ *Antepreparatoria*, t. IV cz. 1 (2) s. 157.

¹⁶⁴ *Praepreparatoria*, t. II cz. 3 s. 1088—1093.

¹⁶⁵ *Praepreparatoria*, t. II cz. 4 s. 474, 476, 488, 578.

temat udziału świeckich w misji pastersko-królewskiej Chrystusa. W związku z tym wypada zauważyć, że schematy o Kościele i o apostołstwie świeckich przygotowane przed soborem, tylko częściowo podjęły problematykę świeckich w misji pasterskiej Chrystusa, zgłoszoną w postulatach soborowych. Wprawdzie wspomina się w nich o udziale świeckich w zarządzaniu sprawami kościelnymi, ale jest to stwierdzenie zbyt ogólne. Można było więcej powiedzieć o przyznaniu świeckim urzędów kościelnych. Także sprawa udziału świeckich w radach i komisjach, w których mogliby wypowiedzieć swoje zdanie, wyrazić opinię w sprawach kościelnych, zgłaszać życzenia i dezyderaty oraz udzielać rad hierarchii, została omówiona bardzo fragmentarycznie. Nie ustosunkowano się też do sprawy udziału świeckich w jurysdykcji kościelnej.

Dyskusja i dokumenty soborowe

Schemat Konstytucji o Kościele zaprezentowany Ojcom Soboru w dniu 1 grudnia 1962 r. na 31 Kongregacji Generalnej nie różni się od schematu przedsoborowego¹⁶⁸.

Również następny schemat tejże konstytucji przedstawiony 37 Kongregacji Generalnej w dniu 30 września 1963 r. nie wiele mówi o udziale świeckich w misji pasterskiej. Wspomina jedynie, że świeccy mają prawo przedstawiać życzenia swoim pasterzom, kierując się szlachetnymi intencjami, że mają prawo a niekiedy i obowiązek wyrażenia swojego zdania w sprawach dotyczących dobra Kościoła i dobra społeczności. Winni to czynić z należyтым szacunkiem, roztropnością i pokorą, poprzez instytucje kościelne¹⁶⁹.

Dyskusja soborowa w 1963 r. zwróciła uwagę, że świeccy mogą spełniać zadania kościelne mające na uwadze cel duchowy o charakterze uzupełniającym urzędową działalność hierarchii. Sugerowano, aby szerzej uwzględnić udział świeckich w misji królewskiej przedstawiając go jako służbę. Należy odróżnić dziedzinę praw i obowiązków, jakie świeccy mają w Kościele i społeczności cywilnej. Pewna grupa Ojców uważała przedstawienie takiej separacji za szkodliwe. Postulowano dokładne omówienie instytucji zajmujących się wzajemnymi relacjami między laikatem a hierarchią, gdzie mogliby świeccy wyrażać swoje opinie dotyczące spraw publicznych Kościoła i gdzie przedstawiciele hierarchii mogliby zasięgać rady¹⁷⁰.

Następny, zmieniony schemat Konstytucji dogmatycznej o Kościele

¹⁶⁶ *Schemata*, series prima, s. 7—90.

¹⁶⁷ *Schemata*, series quarta, s. 43—173.

¹⁶⁸ *Acta Synodalia*, t. I cz. 4 s. 12—91.

¹⁶⁹ *Acta Synodalia*, t. II cz. 1 s. 261—262.

¹⁷⁰ *Acta Synodalia*, t. III cz. 1 s. 284, 287, 288, 289—290.

zaprezentowany 80 Kongregacji Generalnej 15 września 1964 r. przynosi wiele nowych myśli dotyczących udziału świeckich w misji pastersko-królewskiej. Przede wszystkim rozdział „De laicis” zawiera punkt „De participatione laicorum in servitio regali”. Stwierdza on, że świeccy są wezwani, aby być uczestnikami stanu królewskiej wolności i są zobowiązani do rozszerzania Królestwa Chrystusowego. Mają szerzyć to królestwo przez poznanie natury stworzenia jego wartości i przez uzdrawianie istniejących na świecie urzędów i sytuacji¹⁷¹.

Rozwinięcie tego punktu i podanie zasad dotyczących realizacji misji pastersko-królewskiej przez świeckich znajdujemy w innych miejscach tego schematu. Świeccy są zdolni do tego, aby byli powoływani przez hierarchię do pomocy w wykonywaniu pewnych zadań kościelnych służących celowi duchowemu. Przedstawiciele hierarchii mają obowiązek uznawać i wspierać godność i odpowiedzialność świeckich w Kościele, winni chętnie korzystać z ich roztropnych rad i pozostawić swobodę działania i słuszną wolność, która przysługuje wszystkim w społeczności ziemskiej. Winni także z ojcowską życzliwością dokładnie rozważać przedsięwzięcia, życzenia i pragnienia przedstawione przez świeckich. Jeżeli zachodzi potrzeba świeccy ujawniają swoje rady i życzenia za pośrednictwem specjalnych instytucji ustanowionych przez Kościół¹⁷².

Dalsza dyskusja (1964 r.) na temat udziału świeckich w misji pastersko-królewskiej proponowała, aby podać konkretne wypadki powierzania świeckim zadań kościelnych. Proponowano także, aby nie podkreślać możliwości udzielania rad hierarchii przez świeckich, ale bardziej zaakcentować ich posłuszeństwo. Inne głosy dotyczą lepszego sprecyzowania wyrażań¹⁷³. Zgłoszonych propozycji zasadniczo nie uwzględniono. Toteż wyżej wymieniony tekst na temat udziału świeckich w misji pastersko-królewskiej Chrystusa, bez żadnych istotnych zmian wszedł do Konstytucji soborowej o Kościele¹⁷⁴.

O udziale świeckich w misji pastersko-królewskiej mówi także dekret o apostołstwie świeckich. Schemat tego dokumentu przygotowany przed soborem, jak już wspomniano, nie dotarł na aulę soborową. W dniu 22 kwietnia 1963 r. Papież Jan XXIII zatwierdził do dyskusji soborowej nowy schemat. Stwierdza on, że hierarchia wraz z laikatem uczestniczy w misji pastersko-królewskiej. W związku z tym pewne zadania mające cel duchowy są spełniane przez świeckich a hierarchia specjalnie je popiera, nimi kieruje i bierze za nie odpowiedzialność zachowując jednak ich właściwą naturę i pozostawiając świeckim potrzebną swobodę działania. Takie

¹⁷¹ Tamże, s. 276—278.

¹⁷² Tamże, s. 275, 279.

¹⁷³ *Acta Synodalia*, t. III cz. 8 s. 114, 116.

¹⁷⁴ Konstytucja soborowa „Lumen gentium”, n. 33, 3, n. 36, n. 37, 1—3.

ustósunkowanie się hierarchii do działalności świeckich nazwano mandatem. Natomiast misja kanoniczna polega na powierzeniu świeckim pewnych zadań kościelnych, które są jej właściwe. Schemat proponuje także, aby hierarchia ustanawiała ośrodki o zasięgu parafialnym, diecezjalnym, narodowym, jak również dla Kościoła powszechnego, które by uzgadniały i koordynowały działalność apostolską świeckich. Proponuje się również powołanie przy Stolicy Apostolskiej niezależnego urzędu (*sui iuris officii*), zajmującego się apostołstwem świeckich, w wymiarze ogólnokościelnym. Jego zadaniem byłoby zbierać informacje o różnych inicjatywach apostolskich świeckich, badać współczesną problematykę ich dotyczącą, popierać działalność apostolską świeckich i uzgadniać ją z władzą kościelną. W skład wymienionego urzędu winni wejść kapłani i specjalnie wybrani świeccy ¹⁷⁵.

Dyskusja nad schematem o apostołstwie świeckich, tocząca się w 1964 r. zarzucała mu zbyt ni klerykalizm i brak zaufania do świeckich. Domagano się powierzenia im różnych urzędów, także w Kongregacjach Rzymskich, pozostawienia swobody działania powołania rad parafialnych i diecezjalnych, w których duchowni mogliby prowadzić dialog ze świeckimi. Postulowano jaśniejsze sprecyzowanie pojęcia mandatu i misji kanonicznej ¹⁷⁶.

Zmieniony schemat o apostołstwie świeckich, zaprezentowany 95 Kongregacji Generalnej w dniu 6 października 1964 r. wnosi nowe myśli na temat rad diecezjalnych. Stwierdza, że biskup winien ustanowić radę diecezjalną, która troszczyłaby się o działalność apostolską świeckich w Kościele partykularnym, o ewangelizację, o działalność charytatywną i społeczną. Współpracowałiby w niej kapłani, zakonnicy i świeccy. Tego typu rady należałoby powołać na szczeblu parafialnym, ponadparafialnym, międzydiecezjalnym, narodowym i międzynarodowym ¹⁷⁷. Omawiany schemat mówi o jednej radzie diecezjalnej, która zajmie się apostołstwem i działalnością społeczną. Poprzednie schematy o apostołstwie świeckich wspominały o dwóch organach diecezjalnych: jednym zajmującym się apostołstwem świeckich i drugim — problematyką społeczną. Nowością jest wprowadzenie obecnie zakonników do uczestnictwa w radach i podkreślenie ich obligatoryjnego charakteru.

Dalsza dyskusja w 1965 r. nad omawianym schematem proponowała jaśniejsze rozróżnienie między mandatem a misją kanoniczną oraz podkreślenie zadań spełnianych przez świeckich, które wymagają mandatu, a które misji kanonicznej, jak również takich, które mogą świeccy speł-

¹⁷⁵ *Acta Synodalia*, t. III cz. 4 s. 677—679.

¹⁷⁶ Tamże, s. 59, 61, 82, 92, 135, 287, 326—327, 751.

¹⁷⁷ *Acta Synodalia*, t. III cz. 3 s. 380—381.

niać we własnym imieniu. Postulowano także określenie struktury i zadań rad diecezjalnych i innych¹⁷⁸.

Interesująca nas problematyka udziału świeckich w misji pastersko-królewskiej Chrystusa, została przedstawiona w doskonalszej formie w następnym schemacie o apostołstwie świeckich zaprezentowanym 134 Kongregacji Generalnej 23 września 1965 r. Stwierdza on, że świeccy winni spełniać wiele zadań kościelnych, które powstają z ich swobodnej inicjatywy i są przez nich kierowane. Niektóre z nich zyskują wyraźne uznanie przez hierarchię, a jeszcze inne popiera ona szczególnie i bierze za nie odpowiedzialność. Akt hierarchii porządkujący zadania świeckich nazywa się mandatem. Natomiast powierzenie świeckim zadań, łączących się ściśle z urzędem pasterzowania nazywa się misją kanoniczną. Schemat obecny powtarza zasadniczo naukę o radach diecezjalnych i innych, jak również o specjalnym urzędzie przy Stolicy Apostolskiej, podaną w poprzednim schemacie (6 października 1964 r.)¹⁷⁹.

Tocząca się dalej w 1965 r. dyskusja soborowa sugerowała zamieszczenie głębszych racji teologicznych uzasadniających mandat i misję kanoniczną. Były także głosy, aby pominąć określenie mandat i misja kanoniczna jako kontrowersyjne¹⁸⁰. Proponowano również, aby powołanie rad w diecezji nie było ściśle nakazane¹⁸¹.

Schemat dekretu o apostołstwie świeckich zaprezentowany dnia 9 listopada 1965 r. na 156 Kongregacji Generalnej wprowadza niewielkie zmiany do schematu poprzedniego. Mianowicie, mówiąc o powołaniu rad diecezjalnych schemat zaznacza, że nie są one ściśle nakazane¹⁸². Zmieniony w ten sposób fragment, dotyczący udziału świeckich w misji pasterskiej został włączony w dniu 18 listopada 1965 r. w czasie 8 Sesji Publicznej do dekretu soborowego o apostołstwie świeckich. Dekret ten podaje także bardzo konkretną formę udziału świeckich w misji pasterskiej, mianowicie zarządzanie dobrami kościelnymi¹⁸³. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że numer 26 dekretu „*Apostolicam actuositatem*”, mówiący o powołaniu rad, w których współpracują członkowie hierarchii, zakonnicy i świeccy, koresponduje w pewnym zakresie z numerem 27 dekretu „*Christus Dominus*”, który mówi o utworzeniu diecezjalnej rady duszpasterskiej, w której uczestniczą księża, zakonnicy i świeccy.

Dokumenty soborowe podają ogólne zasady uczestnictwa świeckich w misji pastersko-królewskiej Chrystusa. Pozostawiają natomiast nierozstrzy-

¹⁷⁸ Tamże, s. 410—417.

¹⁷⁹ Tamże, t. IV cz. 2, s. 350—352.

¹⁸⁰ Tamże, t. III cz. 3, s. 354—355.

¹⁸¹ *Acta Synodalia*, t. IV cz. 6 s. 113.

¹⁸² Tamże, s. 104.

¹⁸³ Dekret soborowy „*Apostolicam actuositatem*”, n. 10, n. 24, n. 26.

gnięty problem udziału świeckich w jurysdykcji kościelnej. Pośrednio jednak można by wnioskować, że świeckim taki udział przyznają, mówią bowiem o możliwości powierzenia im zadań kościelnych ściśle związanych z urzędem pasterskim hierarchii. Zasadniczo jednak kwestia pozostaje otwarta.

Prawodawstwo posoborowe

Prawodawstwo posoborowe w pewnym sensie rozwija naukę soborową o udziale świeckich w misji pastersko-królewskiej. Przyznano świeckim prawo do otrzymywania funkcji i urzędów kościelnych. Zaczniemy od przypomnienia, że dekret soborowy „Presbyterorum ordinis” wprowadził nowe, różne od kodeksowego, określenie urzędu: przez który należy rozumieć jakikolwiek obowiązek powierzony na stałe dla realizacji celu duchowego (DK 20, 2).

Świeccy mają prawo sprawować urzędy i funkcje kościelne na różnych szczeblach. Konstytucja apostolska Pawła VI z 15 sierpnia 1967 r. „Regimini Ecclesiae Universae”, przeprowadzająca gruntowną reformę Kurii Rzymskiej postanawia, że we wszystkich dykasteriach papież mianuje konstultorów na okres 5-letni spośród duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, jak również spośród świeckich odznaczających się cnotą, wiedzą i doświadczeniem¹⁸⁴. Prawodawstwo posoborowe powołuje także konkretne organy Stolicy Apostolskiej, w których świeccy spełniają różne funkcje, są to: Papieska Rada Świeckich, Papieska Rada do Spraw Rodziny, Papieska Komisja „Iustitia et Pax”, Papieska Rada Środków Społecznego Przekazu, Papieska Komisja Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych, Papieska Rada „Cor Unum”¹⁸⁵.

Chociaż świeccy nie mogą bezpośrednio należeć do Krajowych Konferencji Biskupich, jednak mogą być przez nie zaproszeni do rozpatrywania poszczególnych tematów i spraw z głosem doradczym¹⁸⁶. Duże możliwości działania znajdują świeccy w komisjach biskupich, które są niezbędnymi organami w działalności konferencji biskupich. Komisje te posiadają charakter organów fachowo-doradczych¹⁸⁷. Świeckim wolno powie-

¹⁸⁴ Konstytucja apostolska „Regimini Ecclesiae Universae”, n. 5: AAS 59 (1967) s. 391.

¹⁸⁵ Szczegółowe omówienie wymienionych organów Stolicy Apostolskiej można znaleźć w moich artykułach: *Papieska Rada Świeckich i Papieska Komisja „Iustitia et Pax”*, „Prawo Kanoniczne” 25 (1982) nr 1—2 s. 197—222; *Papieska Rada d/s Rodziny*, „Notificationes” 119 (1981) s. 246—251; „Instytucjonalne formy współdziałania hierarchii z laikiem w powszechnym prawodawstwie posoborowym”, Warszawa 1980, s. 125—147 (maszynopis własny).

¹⁸⁶ Papieska Komisja Interpretacji Dekretów Soboru Wat. II: AAS 62 (1970) s. 793.

¹⁸⁷ Por.: E. Sztafrowski, *Kolegialne działanie biskupów na tle Vaticanum II*, Warszawa 1975, s. 214; P. Hemperek, *Stanowisko prawne Konferencji Biskupów*, „Prawo Kanoniczne” 13 (1970) nr 1—2, s. 33.

rzać urzędy w następujących komisjach biskupich: Krajowa Komisja „Iustitia et Pax”, Krajowa Komisja do Spraw Apostolstwa Świeckich, Krajowa Komisja do Spraw Rodziny, Krajowa Komisja do Spraw Sztuki Kościelnej, Krajowa Komisja do Spraw Misji, Krajowa Komisja Społecznych Środków Przekazu, Krajowa Komisja do Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów, Krajowa Komisja do Spraw Dobroczynności, Krajowa Komisja Ekumeniczna¹⁸⁸.

W Kościele partykularnym (diecezja) świeccy mogą spełniać różne urzędy. Instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów z 22 lutego 1973 r. stwierdza, że biskup współpracuje ze świeckimi stosownie do ich wiedzy, powołując ich także na członków komisji, sekretariatu i urzędów kierujących dziełami apostołatu¹⁸⁹. Już prawo kodeksowe przyznawało świeckim możliwość wykonywania urzędu notariusza; jedynie w sprawach karnych osób duchownych funkcję tę winien spełniać duchowny (kan. 373, § 3). Na ten temat zabiera głos prawodawstwo posoborowe, które stwierdza, że funkcję notariusza mogą pełnić zarówno mężczyźni jak i kobiety.

Szerokie możliwości spełniania urzędów w sądach kościelnych przyznaje świeckim motu proprio papieża Pawła VI „*Causas matrimoniales*” z 28 marca 1971, które postanawia, że mężczyzna świecki może być włączony do kolegium sędziowskiego w sprawach małżeńskich w trybunale diecezjalnym, regionalnym, międzyregionalnym, jeśli nie można powołać do tegoż kolegium samych osób duchownych. Taki świecki winien posiadać odpowiednie przymioty oraz otrzymać zezwolenie Konferencji Biskupiej. Świeccy mogą spełniać w kościelnych trybunałach wszystkich stopni funkcje assessorów i audytorów¹⁹⁰.

Normy prawodawstwa posoborowego podkreślają, że świeccy są najbardziej kompetentni, aby spełniać urzędy związane z administrowaniem dobrami kościelnymi. Nawiązują one do wspomnianego 10 nru dekretu soborowego „*Apostolicam actuositatem*” i nru 17 dekretu „*Presbyterorum ordinis*”. Dopuszczenie świeckich do udziału w administrowaniu dobrami kościelnymi przewidywał już kodeks w kanonach 1520 i 1521, § 2. Motu proprio Pawła VI z 1966 r., zawierające normy wykonawcze do niektórych dekretów soborowych zaleca ustanawianie instytucji diecezjalnej zajmującej się sprawami dóbr materialnych, w której skład winni wejść świeccy biegli w sprawach ekonomicznych¹⁹¹. Synod Biskupów z r. 1971 sugeruje, żeby świeckim powierzyć ważniejsze funkcje w admi-

¹⁸⁸ Szerzej na ten temat komisji por. J. Dyduch, *Współdziałanie hierarchii z laikatem w instytucjach o zasięgu krajowym i regionalnym*, „*Analecta Cracoviensia*” 13 (1981) s. 398–412.

¹⁸⁹ Instrukcja „*Ecclesiae imago*”, nr 147.

¹⁹⁰ Motu proprio „*Causas matrimoniales*”, n. 5–7: AAS 68 (1971) s. 443–444.

¹⁹¹ Motu proprio „*Ecclesiae Sanctae*”, I, n. 8: AAS (1966) s. 762 (PPK, t. I z. 1 n. 68).

nistrowaniu dobrami doczesnymi Kościoła¹⁹². Instrukcja na temat pasterkiej posługi biskupów przypomina o ustanawianiu rad administracyjnych z udziałem świeckich zarówno w diecezji, jak i w parafiach, zajmujących się zarządzaniem dobrami doczesnymi, a w szczególności planujących wydatki, inwestycje, dokonujących bilansów i rozliczeń¹⁹³.

Ze sprawowaniem urzędów przez świeckich wiąże się problem ich uczestnictwa w jurysdykcji kościelnej, bowiem czynności związane z pewnymi urzędami wymagają władzy jurysdykcyjnej. Prawodawstwo posoborowe nie rozwiązuje tego problemu, gdyż przyznaje świeckim sprawowanie urzędów, z którymi jest związana jurysdykcja kościelna, np. urząd sędziów kościelnych, a równocześnie nie uchyla wyraźnie kanonu 118 KPK zabraniającego świeckim udzielać jurysdykcji. Próbę rozwiązania tego zagadnienia podejmuje Papieska Komisja Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego, która w schemacie z 1980 r. stwierdza, że świeccy w poszczególnych wypadkach mogą uczestniczyć w wykonywaniu władzy jurysdykcyjnej, o ile nie jest wymagane posiadanie święceń oraz jeśli otrzymają zezwolenie najwyższej władzy w Kościele¹⁹⁴.

Wśród opinii autorów na temat udziału świeckich w jurysdykcji kościelnej na uwagę zasługuje zdanie księdza prof. M. Żurowskiego, który w oparciu o wypowiedź Papieża Pawła VI do członków Papieskiej Komisji Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego w dniu 20 listopada 1965 r. stwierdza, że habitualnym i zwyczajnym podmiotem władzy kościelnej są tylko duchowni, natomiast świeccy mogą otrzymać pewne zadania zawierające w sobie niektóre kompetencje kościelne dla określonego celu, jednakże nie zyskują przez to tej podstawowej fundamentalnej zdolności do posiadania władzy rządzenia jaka wypływa z faktu przyjętych święceń¹⁹⁵. Ks. prof. E. Corecco wychodzi z założenia jedności władzy świętej i wiąże ją z posiadanym kapłaństwem. Świeccy posiadają kapłaństwo wspólne różniące się istotnie od kapłaństwa służebnego, zatem posiadają udział we władzy świętej, który jest istotnie różny od władzy świętej sprawowanej przez hierarchię¹⁹⁶.

Przytoczone opinie są słuszne, ale nie rozwiązują ostatecznie problemu udziału świeckich w jurysdykcji kościelnej. Nie rozwiązuje go również przytoczony kanon schematu nowego Kodeksu z 1980 r. Wydaje się zatem, że aczkolwiek świeckim przysługuje prawo udziału w jurysdykcji kościelnej, które może być zaktualizowane za zezwoleniem najwyższej

¹⁹² Dokument III Synodu Biskupów, *De Iustitia in mundo*, AAS 63 (1971) s. 933 (PPK, t. V z. 2 n. 9689).

¹⁹³ Instrukcja „*Ecclesiae imago*”, n. 135 s. 132 (PPK t. VI z. 1 n. 10731—10734).

¹⁹⁴ *Schema codicis juris canonici*, Libreria Editrice Vaticana 1980, can. 126.

¹⁹⁵ *Hierarchiczne funkcje zarządzania Kościołem*, t. I, Warszawa 1979, s. 146—147.

¹⁹⁶ *La „sacra potestas e i Laici”*, Milano 1980, s. 33—35.

władzy w Kościele, to jednak zakres tego prawa i jego natura pozostają nadal otwarte. Z udziałem świeckich we władzy jurysdykcyjnej Kościoła wiąże się zagadnienie ich uczestnictwa w kształtowaniu prawa. Świeccy biorą w tym udział poprzez tworzenie prawa zwyczajowego i poprzez inicjatywę ustawodawczą. Świeccy realizują przyznaną im przez Sobór inicjatywę ustawodawczą biorąc udział w synodach, radach i stowarzyszeniach¹⁹⁷.

Wielkie możliwości działania otwierają się przed świeckimi w posoborowych synodach pastoralnych, i to zarówno plenarnych, prowincjonalnych, jak i diecezjalnych. Duszpasterski charakter synodu dotyczy nie tylko treści uchwał synodalnych, ale także spraw związanych z przygotowaniem, składem osobowym, czasem jego trwania. Stąd też Synod jest pomyślany jako angażująca całą społeczność religijną akcja duszpasterska, mająca na celu odnowę życia religijno-moralnego¹⁹⁸. Charakterystyczną cechą Synodów duszpasterskich jest aktywny udział świeckich we wszystkich fazach Synodu, a zwłaszcza w fazie przygotowawczej. Zgodnie z obecnym prawodawstwem świeccy potrzebują na udział w Synodach specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej, która chętnie udziela takich zezwoleń. Zasadniczo udziela się zezwolenia na udział świeckich z głosem doradczym. Nie potrzeba natomiast zezwolenia na ich udział w pracach przygotowawczych i sesjach informacyjnych.

Instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupów stwierdza, że Synod diecezjalny jest wydarzeniem, w którym winni wziąć udział duchowni zakonnicy i świeccy. Celem należytego przeprowadzenia Synodu, biskup powołuje komisje przygotowawcze. Mają się one składać z duchownych, zakonników i świeckich¹⁹⁹.

Schemat nowego prawa proponuje udział świeckich w Synodach plenarnych, prowincjalnych i diecezjalnych z głosem doradczym²⁰⁰. Hierarchia winna korzystać z roztropnych rad świeckich, którzy mają prawo, a niekiedy nawet obowiązek wyrażania swojego zdania i swoich życzeń w sprawach dotyczących dobra Kościoła. Różne mogą być sposoby udzielania rad, wyrażania życzeń, opinii czy wypowiedziania zdania. Nie ulega jednak wątpliwości, że aby świeccy mogli zrealizować to prawo, a zarazem obowiązek, bardzo przydatne są po temu organy doradcze powoływane przez ustawodawstwo posoborowe na różnych szczeblach, w których uczestniczą zarówno członkowie hierarchii jak i świeccy. Taką rolę spełnia w zakresie ogólnokościelnym, wspomniana już wyżej Papieska

¹⁹⁷ Por. R. Sobański, *Kościół, prawo, zbawienie*, Katowice 1979, s. 292—325.

¹⁹⁸ Por. T. Pieronek, *Synody pastoralne po Soborze*, Znak 24 (1972) s. 459.

¹⁹⁹ Instrukcja „*Ecclesiae imago*”, n. 162—163 (PPK t. VI, z. 1, n. 10824—10826).

²⁰⁰ *Schema Codicis Juris Canonici*, kan. 318 § 4 i 5, kan. 382.

Rada Świeckich. Na szczeblu krajowym są powoływane Komisje Apostołstwa Świeckich lub Krajowe Rady Świeckich²⁰¹.

W diecezji nową i ważną formą współpracy świeckich z biskupem jest Diecezjalna Rada Duszpasterska. Rada ta winna być jakimś obrazem całego ludu Bożego w diecezji, dlatego jest wskazane, aby jej większość stanowili świeccy. Jeszcze bardziej reprezentatywność Rady zostanie ukazana, jeśli jej członkowie, a przynajmniej większość, zostaną wybrani. Status prawny Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej regulują następujące dokumenty posoborowego prawodawstwa powszechnego: Motu proprio „Ecclesiae Sanctae”²⁰², okólnik Kongregacji duchowieństwa o Radach Duszpasterskich²⁰³ oraz instrukcja na temat pasterskiej posługi biskupiej²⁰⁴. Dokumenty te pozostawiają duże możliwości prawnego regulowania działalności diecezjalnych Rad Duszpasterskich, dla prawodawstwa partykularnego. Na wzór diecezjalnych Rad Duszpasterskich można powołać Rady Duszpasterskie na szczeblu dekanalnym i parafialnym²⁰⁵. Na szczeblu diecezjalnym może być powołana przez biskupa Diecezjalna Rada Świeckich, która się różni od Rady Duszpasterskiej²⁰⁶. Celowość powoływania obydwu Rad jest zagadnieniem dyskusyjnym.

Warto jeszcze wspomnieć o prawach świeckich związanych z obsadzaniem stanowisk kościelnych. W okresie posoborowym dały się słyszeć głosy domagające się przyznania świeckim prawa udziału w wyborach na wszystkie stanowiska kościelne, łącznie z wyborem papieża²⁰⁷. Prawodawstwo posoborowe idzie jednak po innej linii. Mianowicie przyznaje ono dużą swobodę biskupom diecezjalnym w obsadzaniu urzędów i beneficjów kościelnych, zwłaszcza w mianowaniu proboszczów. Przewiduje się zniesienie lub bardzo daleko posunięte ograniczenie wpływu świeckich na obsadzanie parafii²⁰⁸.

W 1972 roku urząd dla Międzynarodowych Spraw Kościelnych ogłasza nowe przepisy dotyczące kandydatów do biskupstwa w Kościele łacińskim, w których zaznaczono, że badania odnośnie do kandydatów na biskupów między innymi przeprowadza legat papieski, który może zasięgnąć opinii o kandydacie u świeckich, odznaczających się roztropnością i doświadczeniem²⁰⁹.

²⁰¹ E. Weron, *Rady Świeckich i Rady Duszpasterskie w Kościele posoborowym*, „Collectanea Theologica” 41 (1971) s. 152—153.

²⁰² I. V. 16: AAS 58 (1966) s. 766 (PPK, t. I z. 1 n. 76).

²⁰³ Okólnik „De Consiliis Pastoralibus”, n. 6, Romae 25 I 1973 (PPK, t. VII z. 1 n. 12974—12976).

²⁰⁴ Instrukcja „Ecclesiae imago”, n. 204 s. 201, (PPK, t. VI z. 1 n. 10965).

²⁰⁵ Okólnik „De Consiliis Pastoralibus”, n. 12 (PPK, t. VII z. 1 n. 12999).

²⁰⁶ Instrukcja „Ecclesiae imago”, n. 208 s. 210 (PPK, t. VI z. 1 n. 10990).

²⁰⁷ Por. O. Reegen, *juw.*, s. 420.

²⁰⁸ Motu Proprio „Ecclesiae Sanctae”, I n. 18 § 1: AAS 58 (1966) s. 767—768 (PPK t. I z. 1 n. 78).

²⁰⁹ *De Promovendis ad Episcopatum in Ecclesiae Latina*, art. 12 (PPK, T. V cz. 1 n. 8754).

ZAKOŃCZENIE

Niewątpliwą zasługą Soboru Watykańskiego II jest to, że podając naukę o świeckich, przypomniiał i wyjaśnił biblijną prawdę o kapłaństwie wspólnym wiernych. Aczkolwiek w kapłaństwie wspólnym uczestniczą wszyscy ochrzczeni, to jednak wiąże się ono w jakiś szczególny sposób ze świeckimi.

Świeccy swoje kapłaństwo realizują przez uczestnictwo w potrójnej misji Chrystusa i Kościoła: w misji nauczycielsko-proroczej, kapłańsko-uświęcającej i królewsko-pasterskiej. Nauka o udziale świeckich w potrójnej misji Chrystusa podana przez Sobór w ostatecznej formie, jest oparta o postulaty zgłoszone na Sobór, następnie była rozwijana i doskonalona w czasie prac Komisji Przygotowawczych, w dyskusji soborowej.

Zasady o udziale świeckich w potrójnej misji Chrystusa, ogłoszone przez Sobór, wymagają konkretyzacji i praktycznego zastosowania. Tej pracy, w dużej mierze, dokonało już prawodawstwo posoborowe. Dalsza konkretyzacja jest proponowana w pracach Papieskiej Komisji Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego. Mamy nadzieję, że prace te wkrótce zostaną uwieńczone podaniem całokształtu norm prawnych o świeckich w nowym Kodeksie Prawa Kanonicznego.

PARTICIPATIO LAICORUM IN TRIBUS MUNERIBUS CHRISTI IN GENERALI
LEGISLATIONE CONCILIARI

S u m m a r i u m

Concilium Vaticanum II tradens doctrinam de laicis reduxit in memoriam et explicavit veritatem biblicam de communi sacerdotio fidelium. Quamvis in sacerdotio communi omnes baptizati participant, speciale tamen significationem habet illud pro laicis. Laici exercent suum sacerdotium participando proprio sibi modo in tribus muneribus Christi, nempe magisteriali, prophetico-sanctificante et pastoralis.

Publicationem doctrinae conciliaris de participatione laicorum in communi sacerdotio praecesserunt postulata Concilio porrecta. Postulata relate ad sacerdotium laicorum eorumque participationem in tribus muneribus Christi explicata sunt in laboribus commissionum in praeparatione, in discussione conciliari et tandem publicata in forma perfecta in documentis conciliaribus.

Generalia principia conciliaria de laicorum participatione in tribus muneribus Christi partim redacta sunt in practicis normis legislationis generalis, redactionem eorum vero ad casus concretos pergit Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo.